

Legenda

1B/2003

in technicolor

**henki
& elämä**
ERIKOISNUMERO

with
PANAVISION
lenses

TECHNICOLOR

Sisältö:

3 Pääkirjoitus

Taidetta, taidetta!!

8 *Taidetta vartti valokeilasta. Osa 1*

16 *Osmo Rauhala*

Kirjat

13 *Runo-Kaarina*

18 *Haastattelussa Mika Tuominen,
kannentekijä*

36 *Kritiikki*

Novellit

24 *Kaupunki, värifön sielu*

32 *Fernando*

34 *Novelli kaivontekijästä*

Runot

5 *Arto Lappi*

22 *Kari Raineranta*

Ulkomaat

28 *Runonvaihtaja, Praha*

30 *"Ikka Tartu tagasi!"*

6 *Kirottu kirjallisuus!*

7 *Lyyrikkoa vituttua*

11 *Napina-Apina*

27 *Idoli-paperinukke*

Produced and directed by: **Irene Easton**

Makeup: **Simo Laitakari**

Graphics: **Lotta Mäkeläinen, Maria S.Laakso**

Special effects & Title design: **Harri Domonyi**

Screenplay: Irene Easton, Reeta Eloranta, Eeva Savolainen, Ilkka Pernu, Janette Hannukainen, Yrjö Varpio, Vilja-Tuulia Huotarinen, Milla Tuominen, Terhi Väänänen, Kari Raineranta, Arto Lappi

© Legenda Film Productions 2002

irene.easton@uta.fi

Sunnuntaiamun puutarhuri

N a i s p r e s i d e n t t i on erilainen presidentti -julistus alkaa jo maistua puulta. Poliittisesta johtajastamme yritetään väen väkisin tehdä kotikutoista harrastelijaa, kertomalla hänen kissoistaan ja iltakävelyreiteistään suuremmalla antaumuksella kuin diplomaattisista tavoitteistaan. Martti Ahtisaaren kävelystä mainittiin vain ne pyllähdykset.

On totta, että **Rafael Wardin** tekemässä virallisessa muotokuvassa, erehdyttävästi taiteilijaa itseään muistuttava hahmo, on kuin pahasti palanut turisti keskellä liekkimerta. Presidentin punaisuus aina tukasta aatteesen ästi on kyllä saatu ikuistettua, mutta onko modernistinen työ kohteensa näköinen?

Vastajulkistettu muotokuva on haluttu heti tulkita täti-ihmisen töppäilyksi eikä sukupuolesta riippumattomaksi ja harkituksi tyyliä linnaksi. Haloselta olikin rohkea veto muuttaa perinteitä ja maalauttaa teos, joka modernin taiteen periaatteiden mukaisesti kertoo

kohteestaan idean ei niinkään valokuvamaisen toiston tasolla. Työ pistääkin katsojansa ajattelemaan Halosen luonnetta eikä vain toteamaan: “Halonen on kyllä oikeasti paksumpi.”

Halonen ei poseeraa ryhti jäykkänä ja sääret ristissä Jugend-sohvalla kultareunuksisen kahvikupin höyrytessä tammisella pöydällä vaan luonnollisuutta ja yksityisyyttä huokuvassa huoneessa. Edeltäjiinsä verrattuna Halosen kuva tosiaan elää ja on osa 2000-luvun presidentin harkitun epämuodollista julkisuuskuvaa. Tumma ja jäykkä muotokuva olisi muutenkin tuntunut teeskentelyltä ja riitelevän Halosesta saadun mielikuvan kanssa. Täysin perinteitä ei kuitenkaan ole hylätty, sillä juuri kiistelty miljöö kertoo Mannerheimin miekan ja Kekkonen nyrkkiin puristuneen paperiarkin lailla Halosen roolista ja luonteesta.

Presidentti onkin ainut ammattipoliitikko, jolla on luonnetta.

Wardin lanseeraama ajatus väripresidentistä onkin siis varsin toimiva. Muotokuva tuo julki lähinnä presidentin sisäistä, yksityistä arkimaailmaa, jota aiemmissa, konservatiivisissa kuvissa on vain hyvin rajallisesti pilkauteltu. Presidentinlinnan viileän etäisessä ja jäykässä herraseurassa avoin ja lämmin väripresidentti loistaa kuin äiti-aurinkoinen ja jää varmasti askarruttamaan mieltä. Ward halusikin tarjota katsojille äyllisen kokemuksen. Onneksi **Kalervo Palsa** ei tehnyt muotokuvaa, koska muuten kansa saisi pohdinnan sijasta painajaisia mielen perukoille riehumaan.

Ainut mikä teoksessa häiritsee on sen häikäisevät ja räiskähtelevän aurinkoiset värit. Taustalla taivaansinisen ja lehvästönvihreän keskellä touhuava puutarhuri

onkin kuin keidas silmille ja saakin aimo osan huomiosta. Pitäisikö taulun nimi siis olla *Sunnuntaiaamun puutarhuri*? Onko päivänpaisteessa leppoisasti istuva hahmo vain se Tarja Halonen, jonka me näemme? Onko taustalla työskentelevä hahmo Halosen alter ego, toinen minä?

Muotokuvan värin ja pään seutuvilla käytävä keskustelu on lähinnä huvittava. Aivan kuin presidentin virallinen muotokuva olisi se ainut asia mikä jäisi jäljelle tuleville sukupolville. Minkäköhänlaisen slaagin ihmiset olisivat saaneet kubistisesta Halosesta, jossa piirteet olisi pirstottu flyygelin muotoon?

Ja eivätkös muistamisen arvoisia ole kuitenkin ne presidentin teot eikä naamataulu?

Arto Lapin julkaisemattomia runoja

Kuin sydäimestä
kävisi läpi: polun
alapuolella
juuret, yläpuolella
oksat toisiaan koskevat.

Äänettömyyttä
vesi kantaa kuin lastaan -
ja muu maailma
litteänä kuin perhonen
koivunrunkoa vasten.

En tiedä miksi
tämä tiainen alkoi
kantaa matoja
ikkunalaudalleni:
hupsu tervehti toista.

Ensin irtosi kaiteesta laudanpätkä,
jäiden mukana lähti koko laituri:
yhdessä yössä saari vajosi mereen,
mutta majakasta jäi taivaankanteen
aurinko.

Tove Janssonille 27.6.2001

Kirottu kirjallisuus!

Oletko aivan varma, että haluat olla kirjallisuudenopiskelija, opettaa kirjallisuutta tai tulla kirjailijaksi? Elokuvamaailman silmin vaikuttaisi siltä, että valintasi ei ole terveellinen. Fiktiossa kirjallisuusihmisillä ei mene hyvin.

Miksi *Levottomissa* päähenkilöön, Mikko Nousiaisen esittämään sekundaseppoon, pakonomaisesti tarrautuvasta Tiinasta on tehty kirjallisuudenopiskelija? Siksikö, että juuri kirjallisuudenopiskelijan voisi uskoa kutovan tällaisen harhakuvitelmiä ja itsepetoksen verhon ympärilleen? Hän elää kirjojen fantasiamaailmassa, ja on vaarassa siirtää sen myös arkitodellisuuteen. Herkkä ja kärsivä kirjallisuudenopiskelija on myös elokuvassa *Wonder Boys*. Siinä Tobey Maguire näyttelee kummallista ja syjäänvetäytyvää kirjailijanalkua, joka asuu yliopiston siivouskomerossa.

Niin, yhteistä elokuvien kirjallisuudenopiskelijoille ja -professoreille näyttää olevan se, että he haluavat kirjailijoiksi. Kirjallisuuden opiskelu ja opettaminen ovat toisarvoisia, kirjailijuus tavoiteltavaa ja arvostettua. Tobey Maguiren esittämä James nousee kurjuudestaan tulemalla juhlituksi esikoiskirjailijaksi. Hänen opettajansa, menestyskirjailija Grady Tripp on vajonnut keskinkertaisuuteen, ymmärtää sen ja kärsii. Elokuvissa oman rajallisuuden tuskallinen tiedostaminen näyttäisi olevan kirjallisuudenopettajien kiirastuli - Kubrickin ja Humbert Humbertin tapauksessa 12-vuotiaan nymfetin lumo.

Poikkeus kirjallisuudenopettajien angstiin ja kieroutuneeseen joukkoon tuodaan elokuvassa *Kuolleiden runoilijoiden seura*. Siinä Robin Williams näyttelee opettajaa, joka on oppilaidensa inspiraatio. Hän opettaa heitä elämään totuudellisesti ja tarttumaan hetkeen - kirjallisuuden avulla. Pirstävää jo siinäkin mie-

lessä, että tässä elokuvassa annetaan arvoa kirjallisuudelle itselleen, eikä vain myyttiselle kirjailijuudelle.

Entä sitten itse kirjailijat? Vaikuttaisi siltä, ettei kyseinen ammatti ainakaan elokuvissa ole opiskelijoiden ja opettajien haaveilun arvoinen. Mementon ohjanneen Christopher Nolanin elokuvassa *Insomnia* Robin Williams nähdään tällä kertaa kirjailijana - ja murhaajana. Samalla tapaa Kubrickin Stephen Kingin teokseen perustuvassa elokuvassa *Hohto* kirveen vartta heiluttaa kukapa muu kuin kirjailija. Mielenvikaisuus ja vahingoittamisen tarve näyttäisivät olevan ammattikunnan jäseniin liitettäviä ominaisuuksia. Jos kirjallisuudenprofessorit suomivat tuskaisuudessaan omaa psyykeään, eivät kirjailijat näe mitään syytä jättää rankaisematta myös lähimmäisiään. Toisessa Stephen Kingin kirjaan perustuvassa elokuvassa, *Piina*, asetelma käännetään kuitenkin päinvastaiseksi. Tällä uhri ja väkivallan kohde on kirjailija ja piinajana toimii tämän harras ihailija.

Elokuvissa on nähtävissä on selkeä kaari. Mitä syvemmällä olet kaunokirjallisuuden maailmassa sitä enemmän kärsit. Kirjallisuudenopiskelijat ovat syrjäytyneitä ja todellisuudesta irtautuneita ja professorit tuskaisia itsekritikkoja. Kirjailijat antavat henkisesti kaikkensa kirjallisuudelle ja maksavat hinnan myös fyysisenä kipuna – joko muihin purettuna tai itse kärsittynä. Voimme lohduttautua ajatuksella, että kyse on vain representaatioista ja stereotyyppioista. Mutta takaraivoon jää kuitenkin epäily, kirjallisuudessa on jotain perin vaarallista.

Lyyrikkoa vituttaa

Me olemme vain pimeitä, pukeudumme mustaan. Me olemme vain valoisia, pukeudumme valkoiseen. Tämä on kokonaisuuden tasapainon kannalta tylsää, harmaata. Harmaus vituttaa!

Me olemme aatteellisia, pukeudumme isoäidin matonkudelaatikkoon. Me olemme juppeja, pukeudumme Kenin ja Barbien pikiriikkisiin paperinukkeasusteisiin. Ehdottomuus joissain asioissa joidenkin vastakkaisen ryhmien kesken ja sisällä on kokonaisvaltaisen tasapainon kannalta harmaata. Harmaus vituttaa!

Me olemme tutustuneet aromaterapiaan, homeopatiaan, parantaviin kristalleihin, as-tangajoogaan ja sen lisäksi värioppeihin, joiden mukaan pukeudumme kuin sateenkaaret, tai, eri tunneaikojen mukaan sinisestä punaiseen tilanteessa kuin tilanteessa. Me olemme tutustuneet kliiniseen lääketieteeseen, käytännöllisen järjen filosofiseen teoriaan, puolijohdinten käyttäytymiseen tietynätiheyksisillä väyläleveyksillä ja pukeudumme pukuihin, toppapaitoihin, tuulitakkeihin ja joka kerta tarkoituksenmukaisiin asusteisiin. Me olemme paleteissa sekoitettuina kokonaisuuden tasapainon kannalta harmaata. Harmaus vituttaa!

Me kumarramme nöyryyttä, etsimällä etsimme, sitä tietämättä, ryöimimme jatkuvasti kyynelsilmin tilanteisiin joissa saamme maistaa ruoskaa ja kärsimystä, ellei parisuhteen niin jonkin muun yhteiskunnallisen syrjinnän muodossa, myöntämään kaiken. Me kumarramme ylpeyttä, etsimällä etsimme,

sitä tietämättä, tallaamme nenä tai vasta koh-ti tilanteisiin joissa pääsemme yleensä objektiivisesti vertaillen tarkoilla vaistoillamme aistittuina aina huonompikykyisten tai sydämen-sä meille kädessään ojentavien keskelle jotta pääsemme näyttämään oman ylivertaisuutemme toisiin nähden, kieltämään kaiken. Kokonaisuuden tasapainon kannalta peruutamme yhtä näyttävin elkein samaan harmaaseen häkkiin, suljemme oven, heitämme avaimen pois ja teeskentelemme hämmennystä, katselemme samoja harmaita meidät sisäpuolelleen turvallisesti sulkevia, kaikelta ulkoapäin tulevalta suojelevia seiniä. Harmaus vituttaa!

Me auomme päätämme tai olemme aukomatta, sisältämättä molempia vaihtoehtoja yhden elämän aikana. Silkkoja väriräjähdyksiä saavuttamatta koskaan mustan ja valkean selkeyttä. Pelkkiä mustavalkoisia läppäsil-mäisiä kilpahevosiä, ehkä vain mustia tai valkoisia eläimiä, valinneina oman tiemme, valinneina värimme, valinneina selkeästi niin valinnattomuuden, valinnan, tunneälyn, tunteel-lisuuden tai järjen. Me kiellämme itseiltämme ne miljoonat eri värit joita jopa mekaani-sille sähkökoneillemme suomme. Kiellämme itseltämme mahdollisuuden koko maailma-kaikkeuden laajuiseen ftoni-ilotulitukseen, olla itsessään se ja samaan aikaan erillään siitä.

Me olemme harmaata. Ja niin saamme mahdollisuuden vituttaa itse itseämme.

Vituttaako teitä?

Kustaalla kylässä

Hiekan taidemuseo Pirkankadun kainalossa jää helposti ohikuljettavien listalle. Kaksikymmenluvulla rakennettu museo kätkee kuitenkin saleihinsa monimuotoisen palasen vuosisadan vaihteen maailmasta. Kustaa Hiekka, museon perustaja, keräsi matkoiltaan pitkin maailman mantuja kaikkea samuraimiekoista muumion käsiin. Kokoelman pääpaino on kuitenkin suomalaisessa kuvataiteessa, jota esitellään kattavasti melkein sadan vuoden ajalta.

Kolmikerroksinen ja klassistyylinen talo on itsessäänkin jo näkemisen arvoinen; kauniit kierreportaat, aurinkoiset ja tunnelmalliset huoneet on sisustettu tuntumaan siltä, kuin talon herra olisi vain yhdellä matkoistaan, kuin saleissa kiertelijä ei olisi museokävijä vaan kylään kutsuttu vieras. Museoksi rakennettu, mutta myös Hiekan kotina toiminut rakennus sulkeekin oviensa taakse hyvin lempeän ja persoonallisen museon.

Monitoimi -Kustaa

Keräilijä, kaupunginvaltuutettu, maailmanmatkaaja, suomalaisen jalometalliteollisuuden uranuurtaja, kultaseppä, Hämeen museon perustajajäsen. Hiekan taidemuseon huoneissa kuljeskellessa piirtyy esineiden siluetteihin tarina miehestä, joka oli kiinnostunut maailmasta ja halusi koota hitusen sen kauneudesta omien käsiensä kosketeltavaksi. Monista Hiekan muotokuvista nousee esiin ryhdikäs ja arvokkaan näköinen herrasmies, jonka ihailu Napoleoniin on ilmeistä.

1800-luvun yhteiskunnalliseen tilanteeseen peilattuna Kustaan 1870-luvulla alkanut mat-

kustus ja taiteenkeräilybuumi on ollut aika sensaatiomaista. Taidetta ostettiin Suomessa vähän, ja vain hyvin harva oli käynyt ulkomailla. Pariisin maailmannäyttelyssäkin 1878 ollut Hiekka olikin melkoinen tähti Tampereen kulttuuripiireissä. Tarkkana mutta sosiaalisen miehenä tunnetun Hiekan mielipidettä kuultiinkin usein, ja hän oli yksi Hämeen museon perustajista.

Ainut ala, missä Hiekka ei säkenöinyt, oli naiset. Hänen lapseton avioliittonsa parikymmentä vuotta vanhemman Henrikan kanssa oli lähinnä molempia osapuolia taloudellisesti turvaava sopimus.

Kaikenmaailman keräilijä

Hiekan taidemuseon ensimmäinen yllätys on sen kokoelman arvokkuus; seinillä päivää paistattelevat **von wrightit, haloset, edelfeltit, simbergit ja gallen-kallelat**. Myös harvinainen naistaiteilija on joukossa mukana: **Viktoria Åbergin** teoksessa lukee viehättävästi kuvattujen puiden nimi - 'Blåd poppel'. Ulkomaisista mestareista mm. **Repinin** ja **Goyan** töitä on esillä. Kustaa Hiekan aktiivisuus Tampereen kulttuurielämässä näkyy myös kokoelman kunnioitettavassa määrässä paikallisia taiteilijoita kuten **Kaarlo Vuori** ja **Gabriel Engberg**.

Maalausten lisäksi museosta löytyy paljon mielenkiintoista ja harvinaistakin esineistöä ja kauniisti työstettyjä antiikkihuonekaluja maailmalta. Hiekan lähes maanisen keräilyinnostuksen takia kävijä saakin museolipun hinnalla maailmanympärimatkan. Kiinnostaisiko siis intialainen uhriveitsi, nepalilainen

kaulakoru, ruukkuja Vesuviuksen tuhon jäljiltä, vanhin kopio Tampereen kaupungin kartasta sen perustamisvuodelta 1779 (Jos Tampere tuntuu nyt pieneltä, niin 1700-luvulla se ulottui vain keskustorilta Aleksanterin kirkolle!), Fabergen malja viimeisen tsaarin kruunajaisiin, ensimmäisiä Suomesta tehtyjä kirjankuvituksia, jotka aidosti liittyvät suomalaiseseen elinympäristöön (1700-luvun alku) tai vaikkapa täydellinen samuraimiekkasarja?

Yrityksensä suoman omaisuuden turvin Hieka teki yli 40 ulkomaanmatkaa, jopa maailman ympäri. Kumppanina matkoilla oli yleensä **Evert Tähkäpää**, joka lahjoitti ennen kuolemaansa oman kokoelmansa Hiekan taidemuseolle. Yhdessä talossa onkin esillä sulavassa rinnakkaiselossa vain murto-osa kahden miehen kokoelmista. Vieraan mieltä kutkuttaakin ajatus siitä, mitä kaikkea varastojen kätköistä vielä löytyisikään.

Pieni suuri museo – mutta unohdettu?

Kaksi tuntia Kustaan saleissa meni kuin siivillä, paljolti museon intendentin, **Liisa Rintalan**, kiinnostavan opastuksen ansiosta. Mo-niin esineisiin liittyy mielenkiintoisia yksityiskohtia, ja niille nyansseillehan me kirjallisuudenopiskelijathan olemme niin kovin persoja.

Uneliaasta ulkoasusta huolimatta museossa on jatkuvasti toimintaa; kokoelman töitä kysytään lainaan (kansatieteellinen esineistö on melkein kokonaisuudessaan Vapriikin huomassa), Kustaa Hiekan perustaman säätiön varoilla tehdään kokoelmaa täydentäviä hankintoja, ja suuresta kokoelmasta tehdään myöskin aika ajoin poimintoja, pienimuotoisia näyttelyitä. Tällä hetkellä pienissä vitriineissä on esillä Kustaa Hiekan valmistamia piippuja ja pieniä matkamuistoja maailmalta – lippuja, kartoja, hotellilaskuja. Kukapa ei matkalta keräisi kaikenlaisia aarteita tallettavaksi muiden muistojen joukkoon.

...ja vain kameli puuttuu!

Kuva: Hiekan taidemuseo

Ensi kesäksi on luvassa **Tiina Lammisen** tekemiä piirustuksia museon kävijöiden silmien tavoittamattomissa olevista varastoaarteista. Toivoa on, että yleisö saa nauttia myös suuremman näyttelyn museon upeasta kiinalaisesta esineistöstä vuonna 2004.

Yllätyksekseni Hiekan museossa käy myös noin 3000-4000 vierasta vuodessa. Suurimman osan kävijöistä muodostavat kuitenkin ryhmät – yksittäiset taatelintallaajat harvemmin eksyvät Kustalle kylään. Kotoista ja boheemiakin museokulttuuria harjoittava Hiekan taidemuseo on kuitenkin joustava aukioloistaan: “sovitaan vaan milloin tulet”

Lähden iloisten hyvästelyjen saattelemana kotimatkalle kyläreissulta. Ennen niin unohdetulta ja tyhjältä vaikuttanut talo onkin nyt herännyt aivan silmiäni edessä täyteen eloon.

Hiekan taidemuseo
Pirkankatu 6
Auki ti-to 15-18, su 12-15
www.vip.fi/~hiekanm

Kovaan kulutukseen

www.vastapaino.fi

UUTUUS!

MIKSI SODITAAN?

Toimittanut Anssi Männistö

Essee-kirjasto

Anttonen ym. (toim.)
Feministejä -
aikamme ajattelijoita

KEVÄT '03

Anssi Männistö (toim.)

MIKSI SODITAAN?

Luoto ym. (toim.)

TERVEYS JA SUKUPUOLI

Teresa de Lauretis

ITSEPÄINEN VIETTI

Juha Suoranta

KASVATUS

MEDIAKULTTUURISSA

Pertti Koistinen

HOIVAN ARVOITUS

Melin & Nikula (toim.)

YHTEISKUNNALLINEN MUUTOS

Vandana Shiva

TAISTELU VEDESTÄ

Haila & Lähde (toim.)

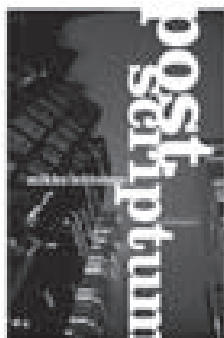
LUONNON POLITIIKKA

Barbara Katz Rothman

EI YKSIN GEENEISTÄ

Eric Hobsbawm
Äärimmäisyyksien aika

Mikko Lehtonen
Post Scriptum

Kinnunen & Löytty (toim.)
Tieteellinen kirjoittaminen

Osuuskunta Vastapaino
Yliopistonkatu 60 A
33100 Tampere
03-2146 245

0 3 2 1 4 6 2 4 5
VASTAPAINO

NAPINA-APINA

Mua ei sitten KOSKAAN **pyydetä mihinkään mukaan**. Kaikki toimikunnat ja järjestöt ja työryhmät menee ihan viuhahtaen ohi eikä kukaan koskaan huomaa kun mä koitan nostaa kättäni ja sanoo joo. On tää nyt kanssa. Ei kai se että mä olen peruna voi vaikuttaa asiaan? Tai se että mulla nyt vaan sattuu olemaan sohva eikä nojatuoli?

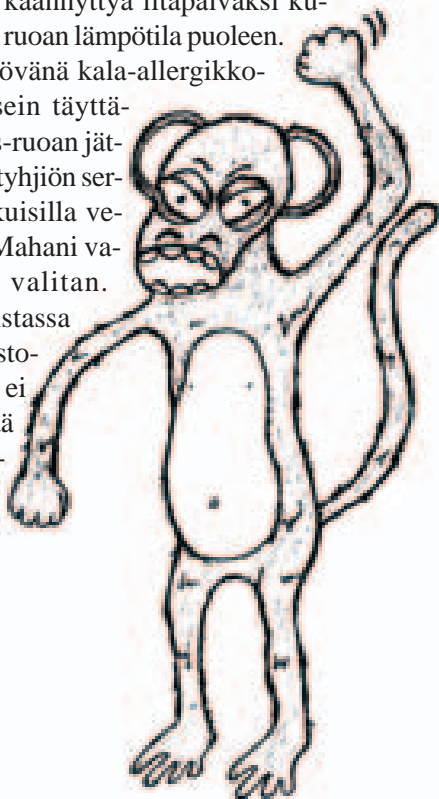
Viime NapinaApinassa (Legenda 2/2002) oli jotakuta selvästi alkanut sapettaa mun **myöhästely**. Mä kehottaisin sua nyt ihan tosissas miettimään, mitä akateeminen vapaus sulle merkkää? Siis sen syvin olemushan on siinä, että saa tulla ja mennä ja olla niinkun haluaa. Mä pidän näillä protesteilani yllä yliopistoradikalismia, kun se näyttää tästä puljusta kuolleen 70-luvun jälkeen ihan kokonaan. Eihän täällä nää edes banderolleja kun vappuna.

Ja Suomessa on muuten vielä sananvapaus, tiedoksi vaan niille kahdelle silmälasipäiselle tytölle, jotka mulkaisee aina kun tunnilla yritän selittää, mitä marxilainen kirjallisuudentutkimus tarkoittaa!

Tenttipäivät pitäis kyllä kertoa joka luentokerralla, mitä jos mä en kerkiä muuta kun yhdelle tai vaikka sille, jollon se tentti on? Ja jos en kerkiä sillekään, niin uusintapäivää ei varmasti saa mistään selville. Pahimmassa tapauksessa joutuu menemään opettajan vastaanotolle, ja niitäkin on vaan

kerran viikossa. Ja sitten vielä ihmetellään, etten saa opintoviikkoja. Kyllä tässä nyt jonkun tarvis kattoo peiliin ja kunnolla!

Juveneksen täysin mielivalentainen perunapolitiikka potuttaa! Aina kun pääsen nälkä mahassa ulvoen lisukkeisiin asti, kaapii joku tahvo viimeiset paistettujen perunoiden rippeet lautaselleen ja minä saan tyytyä kumisiin ja hikisiin normiperunoihin! Kuin ivaten Juveneksen henkilökunnalta ei irtoa kuin 'eioota'. Perunoiden lisäksi itse annokset ovat aiheuttaneet alati syvenevän eriarvoisuuden kuilun syömäkunnan keskelle; päivän käännettyä iltapäiväksi kuituu menu ja ruoan lämpötila puoleen. Näin lihaa syöväenä kala-allergikkona joudun usein täyttämään Juvenes-ruoan jättämän ravintotyhjiön serveiteillä ja lukuisilla vesilasillisilla. Mahani valittaa. Minä valitan. Niin, ja jos listassa lukee aurajuustohärkää niin se ei tarkoita härkää ruskeassa kastikkeessa!!!!

Ongitko Tampereella, Arto Lappi?

Myös Tampereella on runoilijoita. Hyvällä onnella voi tarkkavainen törmätä sellaiseen esimerkiksi paikallisen antikvariaatin hämärässä. Paljasjalkalainen tamperelainen, **Arto Lappi**, on runoilija. Hänen viime vuonna Kaarinan kaupungin runokilpailun voittanut kokoelmansa *Ei perhonen siivistään tiedä* maalailee japanilaisen kalligrafistin tarkkudella vedenkalvoon aforistisia kuvia.

Valtakunnallinen esikoisrunoilijoille tarkoitettu **Runo-Kaarina** kilpailu on arvostetuimpia runokilpailuja maassamme ja sen raadisto koostuu jo läpilyöneistä runoilijoista kuten Jarkko Laine tai Kari Levola. Erityislaatuiseen kilpailusta tekee sen palkinto; voittajan runot julkaistaan kokoelmana.

Lapille debyytti on ollut lähtölaukaus suuremman yleisön tietoon: *Ei perhonen siivistään tiedä* -kokoelmasta on otettu jo toinen painos ja uunista on juuri pullahantanut ulos Sammakon kustantama kovakantinen kokoelma *Kukko puussa*. Uusin kokoelma jatkaa vahvasti tanka- ja haikupainotteisten runo-

jen oivaltavalla tiellä. *Kuka jännittää/ jousen, josta pääskyet/ noin mutkaisesti/ singahtelevat aina/ kuitenkin maaliin osuen*

Lappi on kiitollinen Kaarinalle saamastaan mahdollisuudesta ja tekeekin kaikkensa, jotta kilpailu saisi ansaitsemansa huomion muuallakin kuin runo-aktiivisessa Turussa.

Palaan lehteilemään kokoelmia. Lapin tapa yhdistää runoissaan tarkkaa havain-

toa, huumoria ja luontoa kirvoittaa huulilleni tai-depuristien mielestä ruman sanan *viihtyä*. Lapin runoja voikin poimia kuin mansikoita maisteltavakseen, mutta viipyilevien hetkien kuvauksen takaa avautuu monisyistä pohdintaa elämän kulusta. Kesätuulen leppeydellä Lappi nappaa lukijansa mukaan ja ai-heuttaa aivoissa salaperäistä liikehdintää. Kerrankin on sitäpaitsi tarjolla filosofointia, josta jää myös hyvä maku suuhun!

Ja kyllä, Tampereen kirkkailla rantakallioilla istuu tyyni mies – ajatuksia onkimassa.

*Onki järvessä,
koukussa ei matoa –
antavat olla
rauhassa kun luulevat
että narraa kaloja*

Runoilija keskuudessamme

*Ylpeys käy laatuun muttei hattuun asti. Turun kirjamesuilla silmiini tarttui tuttu nimi “Tämän vuoden Runo-Kaarinan voittaja **Ville Sutinen**, Tampere.” Siis yksi meistä! Tampereen kirjallisuudenopiskelijoiden synkän syivistä riveistä on siis noussut uusi runosielu yleiseen tietoisuuteen. Sutinen ei ole lajissaan ensimmäinen, mutta julkaisuun asti pääseminen on aina yhtä syvädyttävä ja ainutkertainen tapahtuma.*

Verrattuna viime vuotiseen voittajaan, Arto Lappiin, Sutisen runot ovat tyystin erilaisia. Siinä missä Lapin runot ovat pettävän helppoja ovat Sutisen hämäävän vaikeita. Voittajien tyyllinen vaihtelevuus kertookin hyvää Runo-Kaarinasta instituutiosta; se ei ole jäähmettynyt yhteen ilmaistutapaan vaan omaa monipuolisen maun.

Sutisen kokoelma *Purut ja paperit* jakaantuu seitsemään erilaiseen osaan, joiden yllä

voi kuitenkin nähdä yhtäpitävän ‘sutimaisuuden’. Kieli on vain keino, jolla välittää haluttua tunnelmaa. Sutisen kryptiseenkin ilmaisuun kietoutuu häivähdyksiä sarkastisesta huumorista ja tietenkin sitä tupakansavua; tupakkaa vedetään posket lonnossa, vaikka runojen minä usein viittaa sen vaarallisuuteen ja vähentämisen tarpeeseen. Väistämättä runojen tyylistä tulee mieleen Saarikoski ja miksei Mannerkin.

Minun kainalooni sopivat vain aivan pienet linnut
niin vähän on mistä rakentaa pesä
ne linnut laulavat kIRR kiraa kirraa kIRR

niiden kynnet on leikattu, etten mene rikki
kun ne kiipee olkapäille
suutelee toisiaan mun pään läpi;
niin, nokat ne pudotti jo aikasemmin
ne kun alko korppien kanssa ihmisiks

Sutisen runot eivät kyllä päästä lukijaansa helpolla; lukuisat viittaukset kulttuuripersooniin, eri tieteisiin ja mytologiaan vaatii laajahkoa taustatietoa lukijalta.

Aivan ehdotonta tietosanakirjan lehteily ei kuitenkaan ole, mutta ajatus- ja kielileikit ovat jo itsessään vaativia. Pysähtyminen ajattelemaan on joskus vaikeampaa kuin elämä itse. Sutisen runot eivät olekaan olankohautus ja taas mennään -tavaraa vaan runoja voi lukea vain muutaman kerrallaan maistellen niiden sävyjä kaikessa

rauhassa. Kiireessä aivojen eri lokeroihin soljuvat säkeet katkeavat ja vieroittavan lukijan runojen tarjoamasta maailmasta.

Parhaimmillaan Sutinen on kuitenkin päästäessään oman äänensä jatkuvien viittausten painolastista. Retrompi ja suggestiivisempi tunnelma pääsee oikeuksiinsa varsinkin kokoelman nimiosuudessa sekä *Euroopan reunalla eli Telemakhoksen matkat isäänsä etsimässä, Isä? Mitä hyvänsä isää osassa*. Pienin liikkein, niukin

---

Yksi elämä

Kun yleiset

lähes universaalit tavat

kommunikoida ilman kieltä opitaan

metsät menevät itsensä sisään

joku tuntematon lintu

ilme on käsi

on käden kirjoitus ja

suunnitelma on käden nytkähdys

kaikki teot pisteestä a pisteeseen b

sinä tekeydyt hämmästyneeksi kun viimein

tämä on johonkin kirjoitettu minä sinun sisällä

tämä on sosiaaliseen tietoisuuteen

kirjoitettu

mustalla valkoiselle

kahden pisteen välissä

jokin merkki, käden ilme

yksi elämä

sanoin, Sutinen kehää esiin Eurooppalaisten seutujen ja ns.kulttuuriheerosten ominaisuuteen. Ovatko Pariisiin Jim, Marsaillesin Humbert Humbert tai vaikkapa Ateenan Zeus inspiraationlähteitä Sutiselle itselleen vaiko vain runojen lyyriselle minälle? Oli miten oli, vastaan tulevat isäkandidaatit ovat kaikessa ristiriitaisuudessaan vahvoja hahmoja.

Ammontaessaan antiikista ja perinteestä Sutinen on kuitenkin vahvasti läsnä tässä hetkessä, tässä yhteiskunnassa. Hän kuvaa meille ajankohtaisten ilmiöiden, sanojen kautta ajattomia ajatuksia ilman elitististä vivahdetta. Historian etäännyttäessä, nykypäivä ja vahva arjen tunnelmien maalailu tekee Sutisen runoista lukijalle läheisiä.

“Purut ja paperit syntyivät suurimmaksi osaksi kevään 2001 ja kevään 2002 välillä. Kirjoitin runoja siinä määrin johdonmukaisesti, että aioin siitä yhtenäistä pakettia. Loppukevällä 2002 sainkin kokoelman tapaisen aikaan ja mietin olisiko sitä järkevä yrittää julkaista. Siinä tuli sitten mieleen Kaarina ja lähetin tekstini sinne. Runo-Kaarina kilpailusta kuulin ensimmäisen kerran, kun vakio antikvariaatisani touhuava Arto Lappi voitti kilpailun.

Runojen minää ei voi pitää minuna itsenäni, mutta siinä on kyllä piirteitä itsestäni. Lähimmäksi minua se ehkä tulee viimeisessä, päiväkirjamaisessa osastossa, jonka tapahtumat ovat kronologisia ja tosia. Todelliset tapahtumat voivat olla pohjana runolle, mutta mielestäni sitä tulisi syventää johonkin suuntaan (kuten olen yrittänyt Euroopan reunassa tehdä tuomalla mukaan antiikin Odyseus -tarinan kulissit ja isä -teeman). Ihmiset usein tulkitsevat, että runon puhuja on kokoelman kirjoittaja ja esimerkiksi “Mummi rakas” -runon säkeistä, joissa väitän juoneeni viinapullon ja varastaneeni rahaa isoäidiltäni, olen saanut palautetta sukulaisilta, vaikka tarina ei ole tosi.

Tulevasta voin sanoa sen verran, että eräs turkulainen kustantaja on ollut yhteydessä minuun ja halukas julkaisemaan seuraavan kokoelmani, kunhan sen ensin kirjoitan.”

Hampuri (Saarikoski?)

Raiteelta viisi
rahanvaihtoon
*Excahge, Weschel
Gambio*

resuinen on laulajan nuttu
koditon & kädetön
ei voi samaan aikaan
ottaa ryyppyä ja sytyttää savukettaan
se on hyvin poliittinen ongelma
joka yhteiskunnan tulisi tiedostaa

ja viimein hotellissa
(tai pornokaupassa;
ne on täällä samanlaisia kuitenkin)
kuut taivaalla ja pimeä on aina kun valot syttyvät
valot syttyvät vasta kun on pimeä

puukon terävyys kun se tulee sisään ovesta
näkee kaiken kirkkaana kuin pirttu
kaupungissa kieliä kuin kitarassa
viktoriaaninen muovi
lakanoissa Bereniken hiuksia
vai olisko ne Medusan?

ja suihku nurkassa
katto tervankeltainen taivas
otan ryydyn kai ja poltan savukkeen

Puolen kilon tuhkis
muistuttaa kuolemasta; se on raskas ja läpinäkyvä
kuin kävelisi hyvin valaistua katua.

Tarinat rajujen tuolta puolelta

*Euroopan turuilla ja rapakon tuollakin puolen mainetta niittänyt taiteilija, tieteilijä, filosofi **Osmo Rauhala** on tuonut esille Tampereen taidemuseoon läpileikkauksen kymmenvuotiselta uraltaan. Ulkomainen tunnus ei kuitenkaan tee Rauhalasta kiinnostavaa, vaan hänen tapansa luoda tarkkojen ja kauniiden väripintojen välille älyllistä jännitettä. Vuosikymmenen jäljet -näyttelyssä analyttisen ja intuitiivisen kohtaamiset kertovat tarinoita tietoisuuden rajamailta.*

Kalliomaalauksen kaikua

Rauhalan harmonisissa töissä on nähtävissä kalliomaalauksista omaksuttuja piirteitä; värit ovat maanläheisiä ja mausteisia ja kuvauskohteina seikkailevat pelkistetyt villieläimet. Usein vaalean beigestä ja rosoisen oloisesta taustapinnasta nousevat tehokkaasti esiin mustalla tai tummanruskean ja punaisen eri sävyillä tehdyt hahmot. Siluettimaisesta kuvaustavastaan huolimatta Rauhalan sudet, kurjet ja peurat ovat hätkähdyttävällä tavalla luonnollisen ja elävän oloisia.

Peura on Rauhalan töissä tärkeä eläin. Kalliomaalauksien ja rituaalien keskeisen hahmon uskottiin kykenevän liikkumaan maailmojen välillä välittäen tärkeää tietoa elämästä. Rauhala pyrkiikin Peuran lailla liikuttamaan itsestäänselvyyksinä pidettyjen lain-

alaisuuksien rajoja osoittaakseen havaitsemattomissa olevan läsnäolevuuden. Eläimistön lisäksi myös töiden nimet ja aihevalinnat vetävät katsojan ajatukset kalevalaisen ja lappilaisen mytologian taikapiiriin; Noitakokeet, Tuonelan kasvi, Suden hetki.

Mustaa kuvapintaa halkovat oranssit salamet, alla kalliomaalauksia mukaileva sammakko – Happosade. Rauhalan värit kehittyvät kymmenen vuoden ajanjaksolla lempeästä maanläheisyydestä kirkkaampiin (tehoste)väreihin. Pintatasoltaan Rauhalan teokset ovatkin helppoa ja miellyttävää katsottavaa; selkeästi rajatut väripinnat ja tunnistettavat hahmot kutittelevat kuitenkin alitajuntaa ja imaisevat kuin huomaamatta pohdittamaan mitä kauniin väripinnan alle kätkeytyykin.

Muuttuvien rajojen tila

Taiteilija ja analyttinen tieteilijä. Mahdoton yhdistelmä? Paradokseihin rakastuneen Osmo Rauhalan töitä on yhtä vaikea kategorisoida mihinkään ryhmään kuin miestä itseään. Itse hän kuvaa töitään muuttuvien rajojen tila – konseptilla. Hän kritisoi modernia, muttei ole postmodernikaan. Hän haluaa säilyttää rajat ja rakenteet, mutta silti yhdistää niihin myös liikkuvuutta ja notkeutta. Rauhala näyttääkin onnistuneen ratkaisemaan töillään ikiaikaisen ‘syödä kakkua ja säästää’ -ongelman.

Omien sanojensa mukaan “Muuttuvien rajojen tila hyväksyy, että sen havaintokyvyn ulkopuolella on asioita, joita se ei voi hahmottaa eikä ymmärtää. Silti nuo asiat voivat asettaa omalle olemassaolollemme rajat ja reunaehdot.”

Konseptin nimateoksessa taiteilija houkuttelee pienin elkein pohtimaan tilan käsitettä, sen rajoja; Kuluva lautaseinä, peuran reviiri, tähtitaivas rinta rinnan. Missä raja meneekään? Taivas ja avaruus tilana näyttää muutenkin kiinnostaneen Rauhalaa vuosikymmenen verran, sillä tähtitaivas kuvapintana esiintyy usean teoksen osana.

Hallittu paradoksaalisuus, vastakkainasettelu ja dualismi ovat keskeisiä teemoja Rauhalan töissä. Näin hän nostaa esille kaiken näennäisen erilaisuuden, rajojen keinotekoisien rakenteen. Rauhalan taide ottaakin kantaa muistuttamalla, kääntämällä katsojan huomion taiteen, tieteen, ajan ja tilan luonteeseen.

Rauhalan analyttisistä ajatusleikeistä ei kuitenkaan ole aina helppo saada kiinni; jotkut teokset jäävät tavoittamattomiksi arvoituksiksi, jos ei tunne taustalla vaikuttavaa teoria- taustaa. Työt eivät kuitenkaan ole perusluonteeltaan ärsyttäviä aivopähkinöitä vaan kenen tahansa ajattelevan ihmisen saavutettavissa. *Alzheimer* teos on hyvä esimerkki helpommin lähestyttävästä tyylistä; tummalla kuvapinnalla risteilevät vaaleat säikeet joiden lomasta pilkottaa kaukana pieni sininen piste –

muisti. Oivaltamisesta ja ihmettelystä saa kummasti iloa.

Vuosisadan jäljet

Mielenkiintoinen kokonaisuus Rauhalan näyttelyssä on Aamulehdelle tehty *Vuosisadan jäljet* niminen 14 monotypian sarja. Siinä Rauhala kuvaa Suomen vaiheita 1880-luvun nuoresta joutsenesta 2000-luvun terroristivarikseen. Valokuvista ja värineliöistä kootut teokset ovat vaikuttavia; pienin elkein on saatu kristalloitua ajan henki.

Kuvien aiheet ovat helposti johdettavissa historiallisiin tapahtumiin ja nappaavat helposti katsojan mukaansa. 1910-lukua kuvaa kaadettu Bobrikov -karhu, maailmansodan alussa liittää kotka, lopussa ammuttu peura roikkuu jalastaan piikkilanka-aidassa. Nykytodellisuutta ravistelee eniten 1990-luvun herkkä *Leipäjono*, jossa talitiainen syö miehen isosta kourasta

Rauhalan töissä ovat muutenkin läsnä ‘vuosisadan jäljet’; hänen taide- ja tiedefilosofisten pohdintojensa taustalla on pitkä ajattelun ja taiteen historia. Rauhala kehittääkin yhteen ja muo-
vaa uudestaan ihmismieltä arskarrutaneista arvoituksista, suurista kertomuksista, uut-
ta analyttista mystiikkaansa. Monimutkais-
ten ja salaperäisten ajatusrakennelmienkin
keskellä Rauhalan ajattelu on selkeää ja kir-
kasta. Rauhala on nimensä veroista.

OSMO RAUHALA – VUOSIKYMMENEN JÄLJET

TAMPEREEN TAIDEMUSEO 23.2.2003 ASTI

Kaiken takana on kannentekijä?

*Graafikko **Mika Tuominen** tunnetaan parhaiten Ilkka Remeksen kansien tekijänä. Legenda päättikin ottaa miekkosta hihasta kiinni ja kysellä, millaista on olla kannentekijänä kustannusalan jättiläisellä, WSOY:llä.*

Miten päädyit alalle?

Nuorempana ainoa selkeä vahvuuteni oli piirustustaito. Olen tekevä ihminen ja olisin kuollut tylsyyteen jossain luentosalissa. Niinpä pyrin taidekouluihin. Lahden muotoilu-instituutin graafisen suunnittelun linja on koulutukseni alalle. Kyseiselle linjalle pääsin yrittämykseni ensi 3 vuotta Taideteolliseen korkeakouluun. WSOY:hyn tulin alunperin äitiyslomittajaksi tekemään oppikirjojen graafista suunnittelua. Nuorempana piirsin pieniin painotuotteisiin.

Neuvotteletko kannen asusta tekijän ja kustantajan kanssa useaan otteeseen ennen lopullisen painoasun valintaa?

Neuvottelen kannen asusta yleensä ensiksi toimittajan kanssa, jotta saan kuvan onko kirjailijalla tai markkinoinnilla mitään toivomuksia (ja onko niissä mitään järkeä ;). Sen jälkeen arvioin missä määrin teen oman pääni mukaan ja missä määrin kunnioitan pyyntöjä. Jos asiat sujuvat hyvin ei tarvitse neuvotella kuin kerran ja tuoda seuraavana päivänä valmis kansi. Usein lopputuloksesta 80% on itseäni ja 20% jotain muuta.

Teetkö useita vaihtoehtoisia versioita vai rakennatko yhdelle idealle?

Voin tehdä moniakin nopeita luonnoksia, jos projekti vaatii kypsyttelyä, mutta yleensä aikataulu on sellainen, että on tartuttava ensimmäiseen varteenotettavaan ajatukseen. Itse lähdän usein liikkeelle typografiasta ja etenen siitä sitten projektista riipuen. Harvoin on tapaus, jossa joutuisi aloittamaan täysin alusta. Se on aika vaikeaa, koska oma mielipide on jo muodostunut, eikä siitä ole niin helppo irroittautua, paitsi siinä tapauksessa, että joku vanha luonnos poikii myös uudenlaisen version.

Mistä ideat??

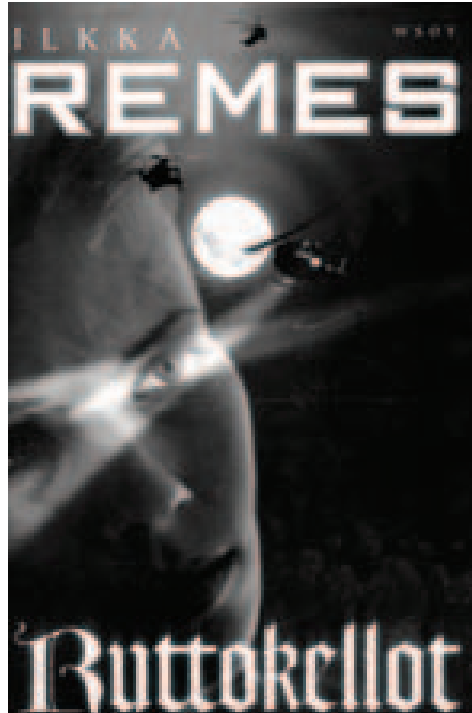
Ideota voi saada niin wc:ssä kuin ruuhkajunnassakin. Joten niiden syntyprosessia en voi valoittaa kovinkaan tarkasti. Lukeminen, matkustaminen, ajan seuraaminen ja yleisivistys voivat auttaa asiaa. Assosiaatiotekniikoita käyttäen voi tulla jotain uusia näkökulmia, jos on aivan lukossa. Selaan myös kuvakataloogeja ja käytössämme olevaa digitaalista kuvapankkia, koska niiden kautta voi tulla jotain hyviä ristiriitaisia yhdistelmiä, jotka saavat aivot liikkeelle.

Paljonko sinulla on taideteollista vapautta kansia tehdessäsi? WSOY on kuitenkin iso painotalo.

Projektista riippuen voi lähtökohta olla täysin avoin tai sitten kannen on synnyttävä esim. tekijän esittämästä kuva-aiheesta tai vaikka valokuvasta. Tässä suhteessa tietokirjat ja fiktio eroavat hyvin paljon toisistaan. Tietokirjoissa on ehkä selkeämpi viitekehys, jonka sisällä on helpompi pysyä. Yleensä ottaen vapaus voi projektin alussa olla suurikin. Loppua kohden voi sitten tulla jotain viilailuja. Yleensä ottaen taloudelliset realiteetit ja esim. kirjan mahdollinen kirjakerhomyynti vaikuttavat selkeämmin kannen asuun kuin esim. toimituksen näkemykset. Lähtökohdiana on tehdä tietyn rajatun alueen sisällä uskottava kansi kirjaan. Todella hyvää kantta ei oikein voi tehdä väkisin, koska se vaatii onnea niin monessa asiassa. Tietyn perustason saavuttaminen on kuitenkin jo kustantamonkin uskottavuuden kannalta tietysti suotavaa.

Remeksen kansissa on nähtävissä tiettyä jatkuvuutta, jotka liitetään elimellisesti Remesmäiseen tyyliin. Pidätkö tarkoituksella tiettyä linjaa, jotta Remeksen ystävät löytävät helposti tutun näköisen kannen luo?

Tuomista parhaimmillaan

Kyseisessä genressä ja miksei muutenkin suosittujen kirjailijoiden kohdalla on yleensä kysymys sarja-asusta, jossa tietyt elementit toistuvat samankaltaisina kirjasta toiseen. Toiseen Remekseen luotu logotyyppi ja kolmannen kirjan koko ovat enemmän tai vähemmän muodostaneet näkyvimmän sarja-asun. Tässä vaiheessa uskon jo Remeksen lukijoidenkin odottavan seuraavan kannen olevan samankaltainen toteutukseltaan, kuin edellinenkin. Se että niissä on niin paljon punaista ei ole täysin minun vikani ;)

Ovatko kannet kuitenkin enemmän sinun näköisiä vai Remeksen??

Vaikea sanoa, koska niissä on ideatasolla paljon Remekseltä tulleita elementtejä ja toisaalta toteutus on minun. Uusimmassa kirjassa oleva Venäjän kaksoiskotka ja kasvot on Remekseltä tullut ajatus ja minä keksin laittaa ne kasvot räjähtelevän kotkan keskelle siten kun ne siinä ovat. Eli, tietyt legopalikat on pakko olla, mutta järjestyksen ja värien yms. suhteen on vapaampaa. Itse en haluaisi tulla nähdyksi Remeksen kansien näköisenä ihmisenä, koska kyseinen kirjallisuuden laji ei ole aivan lempilukemistani, mutta tietyt elemen-

tit niissä miellyttävät minua ja niitä on toisinaan myös hauska tehdä juuri niiden nauruttavan mahtipontisuuden vuoksi. Joka vuosi nauran itsekseni, että minkähän vaa-kunan tai symbolin tänä vuonna saa val-jastaa kirjan myynnillisiin tarkoituksiin.

Näetkö kansien teon taiteena?

No, Gallen Kallela kuvitti ja suunniteli Kalevalan tähän puulaakiin ja kai sitä pitäisi taiteena nihkeämpikin kulttuuripuristi, mutta suuri osa on tietysti vain käyttötaidetta ja informaation antamista lukijalle. Kirjan ulkoasussa on paljon muitakin (ja usein myös tärkeämpiä) arvoja, kuin taiteellisuus. Luovana työnä se voi tietysti myös tuottaa taidetta siinä missä esim. maalaus-taidekin. Itse pitäisin tätä työtä enemmän käsityöläisalanana, koska tieto ja taito ovat välttämättömiä. Taidetta voi tehdä pelkällä näkemykselläkin.

Mihin tekemästäsi kanteen olet kaikkein tyytyväisiin?

Tuohon on mahdoton vastata ;) Pidän joi-takin suuremmassa arvossa, koska ne ovat onnistuneita. En myöskään ajattele kirjaa kantana vaan kokonaisuutena. Daniel Kat-zin Laituri matkalla mereen on läheinen kokonaisuus ja sen arvoa lisää se, että teksti on myös hyvää. Helena Sederholmin Tämäkö taidetta? nykytaiteen ilmiöistä on myös monella tapaa mieleenpainunut projekti, eikä vähiten siksi että sen kustantaminen on mielestäni jonkinlainen kulttuuriteko. Enempää en nyt heittäydy mainos-tamaan, mutta näitä soisin myytävän toki enemmänkin.

Taiteellisia idoleita, innoittajia??

Omimmalla alallani (typografia) arvostan vanhoja Venetsialaisia kirjanpainajia, sekä kaikkia hulluja munkkeja (sekä Arabialaisia virkaveljiä), jotka säilöivät typerille länsimaille heidän sivistyksensä luostareissaan käsin kirjoittaen ja kuvittaen, muun maailman riehussa ympäriinsä miekat kourassa. Giambattista Bodoni (1700-1800 luvuilla elänyt Italialainen) on kirjanpainajien kuningas. Eli klassikot kunniaan. Moderneista MTV-sukupolven guruista voisi mainita David Carsonin. Vaugan Oliverin levynkannet ovat hatunnoston arvoisia. Perinteisestä kuvataiteesta suuren vaikutuksen ovat tehneet mm. Edvard Münch, Botticelli, Aubrey Beardsley. Innoittajia imeytyy joka kulmalta ja niitä on mahdoton nimetä.

Millainen on huono kansi?

Huono kansi vääristelee kirjan sisältöä, on tökerösti/halvasti tehty ilman pienintäkään tietoa itse sisällöstä.

Oletusarvona on, että kannen tekijä on lukenut syvällisesti kirjan, mutta onko oikeasti näin?

Syvällisesti? Esseitä en niistä pystyisi ehkä tekemään, mutta luen ne kuten lukisin min-kä tahansa kirjan muutenkin. Tietokirjoja en usein ehdi lukea ennen niiden valmistumista, mutta niissä yleensä on paremmin kärryillä heti alussa. Monia tekstejä tulee luettua taitaessa kirjaa. Vuosittaisen nimikkeiden määrä on niin valtava, ettei kaikkia voida lukea, mutta toimitta-

jan kanssa keskustelu ja pieni synopsis tai sisällysluettelo auttaa asiaa. Lukeminen ei aina ole välttämätön hyvän kannen tekoon, mutta romaaneissa pitäisin sitä suotavana, ettei kirjailija pääse esittämään täsmäkysymyksiä ;)

Kuinka paljon kansi sinun mielestäsi vaikuttaa ostopäätökseen?

Tietyissä kirjoissa (esim rakkaus- tai sotakirjoissa) se voi olla se olennaisin osa. Tietynlaiset ihmiset taas hakevat massakulttuurille vaihtoehtoja, eikä niitä kannata tarjota Pirkka-kääreessä.

Saavatko kannentekijät tarpeeksi arvostusta?

Jos haluaisin suurempaan valokeilaan, tekisin luultavasti jotain muuta. Jos lukija tietäisi minkälaisen työn takana on hyvän kannen onnistuminen ja läpi meneminen, voisi hän arvostaakin sitä enemmän. Minusta tällä alalla "työ tekijäänsä kiittää" on aivan osuva lause. Ei minua liikuta se mitä muut ajattelevat, jos olen itse mielestäni onnistunut. Toki palautetta on hauska saada ja yllättävän usein jotain kautta sellaista tippuukin. Jos kirjan visuaalinen suunnittelu mainitaan kirjasta tehtävässä

lehtiartikkelissa, voi sen ottaa kiitollisena vastaan, koska sen verran harvinaista se on. Itselle näin on käynyt pari kertaa ja kyllä siinä voi hiukan itseään taputtaa selkään, että toimittaja on vaivautunut noteeraamaan näkymättömän työni ihmiskunnan hyväksi (hehe ;).

Jos saisit tehdä nyt Danten Jumalaiseen näytelmään kannen, niin millaisen tekisit siitä?

Näin Ravennassa Museo Dantescoossa hänen kirjojensa painoksia aina vanhimmasta säilyneestä käsikirjoituksesta lähtien ja olen sitä mieltä, ettei minulla todellakaan olisi mitään sitä vastaan jos joku noista painettaisiin uudestaan näköispainoksena. Kyseinen teos on kiinnostavampi kokonaissuunnittelun näkökulmasta. Kansi on oikeastaan sivuseikka. Jos sen saisin tehtäväksi (mikä olisi tosi kivaa) lähtisin ammentamaan noista vanhoista lähteistä. Eli mitään modernia versiota en haluaisi tehdä. Klassinen Venetsialaisantikva olisi kuvassa mukana ja haluaisin tehdä sen isoon formaattiin. Vaikea selittää tuon tarkemmin vähintään viikon työtä.

Sinun kanssasi

[t r a i l e r i v e r s i o]

Sinun kanssasi

voisi maata vaahteran alla lokakuussa
antaa lehtien pudota tuulitakeille, jättää yksinäisen marraskuun
puhua maailman rakenteen ja karusellin yhtäläisyyksistä

Sinun kanssasi

voisi polttaa paljon tuikkukynttilöitä
pitää sylissä sunnuntai-iltana ennen kuin oikea maailma taas tavoittaa,
kuunnella pekkasauria ja olla kiitollinen järjen edes jonkinasteisesta tallellaolosta

Sinun kanssasi

voisi harrastaa suuseksiä kolme viikkoa, kun katsoisin alas pitäisin ilmeestäsi
yhtä paljon kuin sinä minun päinvastoin

Sinun kanssasi

katsottaisiin Kaurismäen Zombie ja kummitusjuna, miten käy elokuvan lopussa
basisteille kuten runoilijoille, tällä menolla, kävisimme ostamassa Alkosta
Persikkakoktailsiirappia, 550 grammaa sokeria litrassa, olisimme hemmetin täpinässä,
tekisimme jotain hupsua vainajien keskuudessa

Sinun kanssasi

juoksisi pölyväällä soratiellä heinäkuun auringossa kunnes
ihon tuoksu olisi ilma suopursujen lomassa
nuolisi sinusta kaiken, painaisi rakkasammalta vasten
purisi kaulaan vereen asti ja omaani
niin kauan että ulvoisimme auringon pilkkuihin
yhteisen nahkamme kuviot

Sinun kanssasi

en mä tiää, istuttaisii sohvalla ku tulee vaik salkkarit
syötäis lämpimii voileipii, halattais ja pussailtais vähä

Sinun kanssasi

voisi mennä ongelle
samalle rantakalliolle josta pienenä lähdin isän kanssa traktorin sisärenkaasta tehdyllä
lautalla katiskoita katsomaan; voisimme olla käyttämättä matoja, ellet pidä niiden
pujottelemisesta koukkuun tai kalan niskan katkaisusta kiduksista sormin pidellen;
istuisit jalkojen välissä, voisin välillä nuolaista niskaasi, hiipua kohti vaakatasoa
maailma laskeutuisi seesteisen auringon myötä syvään veteen, kaislikkoon joka suhisee

Sinun kanssasi

voisi miettiä miksi helvetissä, taivaassa vaikenimme päiviltä
tuntuvat vuodet ja vuosilta tuntuvat päivät
jätimme pysäyttämättä toisemme liikennevaloissa, juttelematta lausein
loputtomilla luennoilla katseiden sijaan, heräämättä koskaa, tiedostamatta
miksi sanoimme hyvää päivää ja näkemiin kun olisimme voineet sanoa

hyvää yötä ja myöhemmin huomenta, maailma
 olisi ollut parempi paikka
 miksi jätimme soittamatta, kurkottamatta
 kysymättä nimiä, puhelinnumeroita
 ilmeiden sisältöjen perusteluja luonteissa
 miksi häpesimme viattomuuttamme, yhdessä ja
 erikseen, miten ja miksi kaikki tekevät niin
 ja miten tämän vastakohta voisi olla enemmän kuin
 arkun tai vaateen valkea samassa rakennuksessa, lasten
 ja miksi
 avaruuslentäjät tulevat elävinä takaisin

Sinun kanssasi
 voisi olla hyviä ystäviä
 meillä olisi paljon yhteistä
 pitäisimme molemmat enemmän tytöistä

Sinun kanssasi
 voisi istua pitkien juomien kanssa terassilla jossain
 lämpimämmässä paikassa kuin tämä
 puhua paskaa
 olla jonkin aikaa
 kuin normaalit ihmiset

Sinun kanssasi
 voisi olla jonkin aikaa, nähdä viikonloppuisin
 kuin jonkun sellaisen jonka kanssa voisi olla jonkin aikaa
 että olisi jonkin aikaa jonkun kanssa, tehdä se virhe, vaikka kolme ja puoli vuotta
 sitten erota toispuoleisesti, minulle onnettomasti että saan Syyn kokea kaiken suruni
 ja niinhän me teimmekin

Mutta sinä
 ilman sinua kaikki teot
 vaikka kaikki naiset tekisivät minusta kuvan tai ihmisen
 on väärin
 Mutta sinun
 sinun sanasi ja sisältösi ovat paikkoja aution talon liepeillä
 lintuja, silmät tuulia, tulia, unia putoamisesta, hukkumisesta
 sinun vuoksesi syntyisi vielä muutaman kerran ennen kuin
 ei miettisi lasten tekemistä vaan tekisi
 jättäisi miettimättä mitä haluaa ainoastaan haluten
 kun sinua ei ole on talvi, tulitikkupuntti pimeällä sivukadulla
 halu olla ilman hopealankoja
 yhtä kuolleina pyörteinä liikkumaan nousseiden lehtien kanssa
 Ja sinä
 olet kuin peiliin katsoisi, äitini näköinen kuin pitääkin
 nainen joka en ole
 sisar joksi en syntynyt

sinä olisit riittävästi; mutta sinä et halua.

vasta Sinusta minä ymmärrän

Kaupunki, väritön sielu

Istumme tyhjässä tilassa, jonka ohitse liikkuu kaupungin ihmisiä. He ohittavat tämän työmaa-alueen kuin aina, samaan aikaan samat ihmiset kiirehtivät huomaamatta paikkaa jossa ennen asuttiin. Nyt tilalla on läjä paskaa ja pölyä, rojua. Ihmisten unohtamia tavaroita: videonauhurin rikkinäisiä osia, puoliksi hautautunut ruosteinen sängynpäätty, leipäkone, jukeboksi, joka toimii yhä. Rakastan niitä ääniä, kun levy vaihtuu toiseen. Kahdeksan minuutin vaivautunut odotus.

En ole rauhaton menemisen halusta, vaan siksi etten tiedä minne pysähtyä.

- Eikö sinustakin tunnu oikealta lähteä? kysyn ja olen hiljaa.
- Minullahan on koulu! vastaat ja kuin katsoisit ajan lävitse, sinne missä olin.
- Onko sen nyt niin väliä? Tulithan sinä minun kanssani tännekin.
- No se onkin ihan eri asia. Olen vielä koululainen ja vasta lapsi, sanot ja nyt katsot minua, kun en enää tarvitse sitä.
- Eikö se olekin outoa...
- On ei ehkä.
- ...että me vielä ollaan tässä.
- Ei se kyllä ole. Olet typerä. En aina ymmärrä mitä puhut. En tiedä johtuuko se siitä että ajattelet enemmän kuin kerrot vai siitä että puhut enemmän kuin ajattelet. Totta kai olemme tässä nyt, sinähän tänne halusit. En ymmärrä mitä näet tässä paikassa, pelkkää harmaata, likaista, rikkoutunutta ja kuollutta.
- Senkö takia sinä olet yhä minun luona, juuri siinä?
- Yhä?!
- Tahtoisin vain tanssia sinun kanssasi vielä vähän aikaa. Otetaan parit askeleet niinkuin eilen... ykskakskol-ykskakskol, muistatko sinä?
- Miksi se ei kävisi, emmehän me unohda toisiamme, ei ketään voi noin vain unohtaa.
- Et tiedäkään kuinka helppoa se on! Ensiksi päästetään muutama onneton kyynel, luvataan pitää loputtomasti yhteyttä, halataan, luvataan toinen toisillemme... Ei, en minä tarkoita etteikö siinä eron hetkellä voisi olla vilpitön, mutta se mitä myöhemmin tapahtuu, sitä ei voi ennustaa.
- Minä lupaan, Sebastian.

- Älä lupaa mitään mitä et voi pitää.
- Voin luvata yrittää parhaani.
- En tahdo että yrität ollenkaan.
- Etkö tahdo kuulla minusta, minä haluan... sinusta, sanot ja kosket varomattomasti minua tunkeilevalla kämmenelläsi.
- Anna olla. En ymmärrä itsekään mitä tarkoitan. Tämä ei ole oikea hetki tähän.

Milloin sitten? Jos tällä tuulella olisi väri, se vaihtuisi juuri tällä hetkellä sinisestä keltaiseen – ja taas joskus toiseksi.

Tässä samassa paikassa sijaitsi ennen kerrostalo, joka oli kolmenkymmenenkolmen onnettoman koti. Ne ihmiset elivät harmaata harmaana. Kävin heidän kaikkien luona. Asuntojen huoneet muistuttivat toisiaan, niin paljon, että jos joku olisi kokeilumielessä vaihtanut asuntojen paikkoja, ei yksikään heistä olisi huomannut eroa. Talossa olisi asuttu pyhään loppuun saakka.

Minun pitäisi olla onneton. Eräskin sanoi: *Häpeäisit!* He eivät olisi niin vihaisia, jos tietäisivät minkä palveluksen tein meille kaikille.

Lähden vapaaehtoisesti, sillä tämä kaupunki on niin väritön.

- Painu sitten helvettiin! Painu sinne mistä tulitkin! Jätä minut ja tämä paskakaupunki rauhaan, huudat niin kovaa, että äänesi kaiku ei katoa koskaan.
Tahdon kaataa sinut maahan voimalla ja antaa kehoni painon kertoa kaiken, nytkähdykset ajassa.
- Älä manaa minua minnekään! Et tiedä mistä olen tullut ja minne olen menevä. Sinulla ei ole aavistustakaan.
- Ei tietenkään, kun et koskaan kerro mitään... Sebastian, miksi et kertoisi jotain itsestäsi? Edes jotain pientä, mitätöntä.

Tahtoisin tanssia kanssasi. Huomenna et muistaisi tästä mitään.

Asuin kerrosten välissä. Kaikki alkoi siitä kun astuin tyhjään, putosin hajonneen porrasaskelman läpi tilaan, jossa asui mielikuvitus. Hetkenä jona minusta tuli kerrostenvälisasuja, minusta tuli myös näkymätön ja vapaa liikkumaan ylimmistä huoneista pohjakerrokseen, ylös, alas yhä uudestaan.

- Juulia, Kalleimpani.
- Älä puhu minulle.
- Miksi meillä on aina tällaista, sanon ja nousen. Luulen näkeväni jonkun kauempana hämärän takana.
- Kuka siellä on? säikähdät.
- Ei se näe meitä, me olemme varjoissa. Nyt se on jo poissa, ymmärrätkö.
- Ymmärrätkö? En tiedä. Minä en kestä tulla nähdyksi.
- Lopeta!

Jäätikkö sulaa päidemme ylle ja kastumme. Tukkasi tummuus hukkuu yöhön.

- Tiedätkö mikä minua pelottaa? kysyt ja vastaat: - että en muista sinua. Meitä.
- Ei, tiedätkö mitä sinä tosissaan pelkää?! Että tulet nähdyksi minun seurassa.
- Ikimailmassa ei. Miten sinä voit!
- Olen tosissani. Tiedätkö miksi rakastan hiljaisia hetkiä täällä?
- En tiedä, ehkä sinä vain pidät hiljaisuudesta, vastaat lapsellisesti, yrität kuunnella.
- Koska ainoakaan hiljainen hetki ei ole täällä ihan äänetön. Kuulen kaikki kadotetut sielut, jotka etsivät joskus omistamiaan esineitä. Ne penkovat toivottomana raunioita, siirtävät rojua nähdäkseen syvemmälle. Löytävät, pettyvät ja taas jatkavat. Ei ole muuta mahdollisuutta kuin rakastaa kaikkea kuulemaansa.
- Sattuuko heihin? Kärsivätkö he?
- Ei ne tunne kipua kun ne etsivät niin keskittyneesti.
- Löytäväkö he koskaan mitään?
- Mitäpä ne... eivät ne tunnista esineiden liian tuttuja muotoja.
- Ja sinä rakastat heidän toivottoman vaelluksensa seuraamista. Et ole yhtään sen parempi.

Kaikilla on jokin jota seurata. Minulla nämä kirkkaat värit, jotka lojuvat mielesäni kuin liian kauniit sielut syntyäkseen.

S A L A K A V A L A T I E T O I S K U

Teema on 30-vuotias kirjallisuuden ja taidehistorian ainejärjestö, joka koaa alleen opiskelijoita pohtimaan syntyjä ja luomaan toimintaa opiskelun liepeille. Teema bilettää sekä keskenään että muiden ainejärjestöjen kanssa, julkaisee Legenda-lehteä, jakaa Tiiliskivi-palkintoa vuosittaisessa Talvi Pentinkulmalla -kirjallisuustapahtumassa, matkustaa ja ekskursioi sekä istuu iltakausia erinäisissä kahviloissa kuppien ja kupposten äärellä

<http://www.uta.fi/jarjestot/teema/>

Legendan

Idoli-paperinukke

Yrjö Varpio

Vakiovarusteena Yrjöllä on aina tyylikäs tumma puku, mutta hulluttelua varten Legenda tarjoaa nyt "Yrjö Goes Casual" -vaihtoehdon: villapaita & farkut! Lisänä myös tohtorinhattu ja kaksi partavaihtoehtoa!

Värisikermä

Runoja Prahan kaduilta, syksy 2002

1. VALKOINEN

Kirjoita
kevyt
runo

Puhalla
höyhen
ilmaan

Ja kivet
taskustasi,
pudota
ne
pois

Yhtäikaa
ovat maassa,
höyhen ja
kivi

Ja jälleen
olet siinä
mistä aloitit

Kirjoita
kevyt
runo

puhalla ilmaan
ja hengitä
sisään päin

maailma kulkee lävitse

Jos olet siitä
vapaa,
sinua ei ole

2. VIHREÄ

Lautat irtoavat Vltavan rannasta, olen raskaana tulevasta ja menneestä
enkä hellitä katsetta lautoista, laineista, sillasta jonka kiviset kaaret
kasvavat sumusta.

Maailma pienenee nopeasti kun seuraa uniaan taaksepäin,
ei ole milloinkaan vain Kyllä ja Ei, on kahdeksan silmää riikinkukon
pyrstössä, jokaisen valinnan yllä mahdollisuuksien laskevat luomet,
vedenjakajat.

3. PUNAINEN

Hänen silmänsä metsittyvät vieressäni kun hän toistaa:
sinä et näe minua, et sellaisena kuin olen,
hän katsoo peiliin miestä joka syleilee hänen jalkojaan.

Odotan kauan, että he lähtisivät yhdessä, he eivät lähde,
mies on tumpannut tupakan huuleensa ja nainen sanoo:
sinä, ikuinen sinän hahmo huulillani.

Lähden kapakasta, @ele³/4nalla syttyy kuu ja värjää lasilamput,
ihmiset kadulla asettuvat toinen toisiensa sormien lävitse
ja minä etsin kuvaani ikkunoista, en näe itseäni,
en sellaisena kuin olet.

4. SININEN

Hän nojaa kasvojaan selkääni,
takanamme Dvorak värjää Kaarlen sillan ja meidät osaksi konserttoa,
hän puhuu tosia sanoja lapaluitani vasten, ei totta, minä odotan askelia,
lunta, jotta herättyäni voisin nähdä: Tästä hän on kulkenut!

Yhdestäkin asiasta, jonka hän kertoisi itsestään, suutelin saman tien.

Mutta hänellä on kiire puhua, kunnes hän ei ole enää sama,
kunnes me emme enää ole

silta, musiikki, uni

5. MUSTA

Minä olen kasvanut kiinni paikalle, jossa Jan Palach kuoli vapauden puolesta.
Raatihuoneen kello näyttää tuntien pituuden sen mukaan, onko kesä vai talvi,
ja talvi jatkuu yhä, tämä tunti on levittänyt niin laajalti että tilaan ei
riitä aika astua pois, painavana riippuvat käsivarsillamme rehevät, jäiset
lehdet.

6. HOPEA

Meille on luvattu maa, ja niin tiukasti pidämme siitä kiinni
ettei lupaus koskaan täyty.

Kiinni puristuneen käden läpi hiekka ei valu,
olemme Prahan linnan vartijapatsaat miekat toistemme kurkulla,
vartioimassa sitä mikä ei ole meidän.

“Ikka Tartu tagasi!”

M a t k a alkaa neljän maissa aamuyöllä, iltapäivällä herään Tartossa. Universaalisti ankean näköinen bussiasema näyttää halkeilleen asfaltin takaa hapanta naamaa isolle rinkalleni, repulle ja matkalaukulle. Jaa, että puolen vuoden tavarat. Seuraavaksi katseeni törmää 13-kerroksiseen lasiseinäiseen palatsiin, joka pullistelee omahyväistä länsimaisuutta. “Emajõe Ärikeskus” (=liikekeskus), se esittelee isoin kirjaimin. “Plasku” (=taskumatti), supisee paikallinen pilkallisen osuvasti, sillä juuri siltä litteä ja korkea rakennus oikeastiaan näyttää. Itä ja länsi, menneisyys Neuvostoliitossa ja tulevaisuus Euroopassa vääntävät Tartossa kättä, niin arkkitehtuurissa kuin arkielämässäkin. Mutta ennen kaikkea Tartto on yliopistokaupunki. Sen kaduilla ovat kulkeneet tärkeät miehet ja naiset, kielen ja kulttuurin luojat ja tutkijat, ja siellä he kulkevat edelleen: taiteilijat ja tieteilijät.

Ja opiskelijat. Kaupungin 100 000 asukkaasta kymmenisen prosenttia on kirjoilla yliopistossa. Helmikuisessa tuiskussa, alkukevään loskassa ja toukokuun lämmössä kaupungin keskusta on aina täynnä luennoille kiirehtiviä tai sieltä palaavia opiskelijoita. Heitä näkee kahviloissa tee- tai kahvikupin ääressä, leipomossa valitsemassa välipalakseksi “saiakest” (=sämpylä), kirjaston lukusaleissa pönttämässä, iltaisin oluttuopin kahvassa. Wilde, ZumZum, Illegaard, Zavood, Ristiisa, Nelja Koopa Pubi, Püssirohukelder, Krambambuli. Paikkoja riittää, on vain löydettävä omansa.

Asuntolahuoneen seinät ovat lohenpunertavat, verhot vaaleanpunaiset. ”Eurovangla” (=Eurovankila), lukee spraylla seinässä. “Me

tähelaev teab teed” (= tähtilaivamme tunteen) vakuuttaa teksti vastapäisen “ühikan” (ühikas=asuntola) oven yläpuolella. Kahden keittolevyn alla on jääkaappi, kylpyhuoneen lattialämmitys hyväilee aamuarkoja jalka-

Kanna minut metsään apinamies...

pohjia. Olosuhteet ovat luksusluokkaa verrattuna siihen, mitä virolainen opiskelija saattaa pahimmillaan joutua kestämään. Kerrostalojen porraskäytävät ovat kaatopaikkoja vailla vertaa eikä vuokrahuoneiden koko päätä huimaa.

Tästä huolimatta – tai ehkä juuri siksi – tarttolainen opiskelija tehtailee vähintään 20 “ainepunktia” (=opintoviikkoa) lukukaudessa. Valmistumisaikaa on neljä vuotta, valtiollista tukea ei ole. Stipendejä myönnetään kullakin laitoksella erityisen hyvin menestyneille opiskelijoille. “Spikker”, lunttilappu, on tentissä usein esiintyvä apuväline ja lunttaus pitkälle jalostettu taidelaji. Kirjoittaessani kansankulttuurin “kontrolltöötä” (=koe, eräänlainen välitentti) vieressäni eestin kieliopin tenttiä tekevä venäläinen tyttö kysyy muina miehinä ääneen, miten eestiksi taivutetaan sana “kuus” (=kuusi). Osaisin taivutuksen vaikka unissani, mutta olen tilanteesta niin hämmentynyt, että pystyn vastaamaan vain: “Ei oska öelda.” (=En osaa sanoa)

Tatrapuder (=tattaripuuro) ja mulgipuder (=perunasose, jossa on suurimoita) tulevat kevään mittaan tuttuakin tutummiksi. Lisäksi paistetaan lettuja unkarilaiseen, latvialaiseen, ranskalaiseen ja suomalaiseen tapaan. Opin puhumaan viroa ja võrua, sanomaan bulgariaksi “siili” ja “leppäkerttu” ja väittämään latviaksi, ettei laitakaupungilla ole kukkakioskeja. Samalla kielellä opin myöhemmin sanomaan: “Jo es esmu taa veerta” (=Koska olen sen arvoinen). Baarissa, asuntolassa ja koulussa keskustellaan kielistä ja kulttuureista.

Supilinnapäevad (Supilinn=kaupunginosa Tartossa) ja Tudengipäevad (=opiskelijapäivät) ovat kevään suurimpia tapahtumia. Ensin mainittu on pienimuotoinen festari, jossa esiintyy paikallisia bändejä. Folkmetal-lin ja Virossa 90-luvulla vaikuttaneen Jäääärin tahdissa hyppii alkukeväisen illan hämärissä menninkäisen näköisiä ihmisiä.

Opiskelijapäivät ovat kevään suurin tapaus, joka kestää viikon huipentuen vappuaattoon. Pukuviestissä kirmaavat kilpaa morsiamet, merirosvot ja mielisairaalapotilaat. Rallitapahtumia on kaksi: ensimmäisessä ajetaan mäkeä alas itsekyhättyillä toinen toistaan merkillisemmillä ajokeilla, toisessa seilataan

kumiveneellä Emajõella. Konsertteja, teateriesityksiä ja bileitä riittää pitkin viikkoa. Vappuna on pääjuhla. Korporaatiot (=osakunnat), joita Tartossa on parisenkymmentä, marssivat juhllallisessa kulkueessa kaupungin halki, ilta pimenee, lauletaan, metelöidään, juodaan. Jos mahdollista, koko kaupunki tuntuu tulvivan vielä entistäkin enemmän opiskelijoita. Aamuyön tunteina muutama päivä vapun jälkeen suoritan paikallisen fuksikasteen: kävelen kivisen sillan kymmenen metrin korkeuteen kohoavan kaaren ylitse.

Kesäkuu, tenttikausi. Asuntolahuone iltapäiväauringon puolella on kahdesta pitkälle iltapäivään sen sortin sauna, ettei lukemisesta tule mitään. Yliopiston kirjaston lukusali on melkein toinen koti. Tenteistä selviää, vaikka vastauskieli onkin viro. Suullinen nykykirjallisuuden tentti menee hienosti alkukauhusta huolimatta. Iltapäivisin käydään uimassa Emajõessa, jonka vesi viiltää kylmänä, vaikka hellettä olisi kestänyt kuinka kauan. Tenttikauden loputtua kutsuu tie. Pärnun hiekkarannat, Muhun majakat, Taevaskojan luonnonpuisto, Piirissaaren pysähtynyt aika. Riikaan ehdin kahdesti, toisella kerralla liftaten. Muutaman sadan kilometrin matkaan oppoaa aikaa 15 tuntia. Viron ja Latvian rajalla saamme kyydin kahdelta puolalaiselta rekkamieheltä. Miehet puhuvat puolaa ja pari sanaa venäjää. Minä en puhu kumpaakaan, mutta perille päästään kuitenkin.

Viimeinen viikko on hankala. Yritän kaikkia kaiken kokemani mukaani, kuljen levottomana ympäri kaupunkia, hyvästelen paikkoja ja ihmisiä. Viimeisenä päivänä istun Raekoja platsilla (=Raatihuoneen aukio) ja katselen suihkulähdettä. Raekodan kello soittaa tasatunnilla Tarton marssia: “Kau-nim linn on Eestis Tartu / ja kui saatus sind on viind/ ära kaugele, koju viib su tee/ ikka Tartu tagasi.” Niin. Minäkin vielä palaan.

Nouvelle

Fernando

Fernando sta tuntui, että taulut minä hetkenä tahansa putoaisivat seinältä kaikki yhtä aikaa. Seinä huomaisi, että ei pitänyt niiden painosta ja pudistaisi ne olkapäiltään. Ihmiset kirkuisivat itsensä paniikkiin ja temmeltäisivät ulos kuin dinosauruksiksi muuttunut kalaparvi. Fernando kerkiäisi vain todistamaan, miten puunsäleinen ja värihiutaleinen pöly laskeutuisi murskaantuneiden kehysten ja revenneiden kankaiden ylle. Hän kuuli jo, miten rautalangat gallerian koukuissa kirisivät, ja häntä oksetti. Miksi ihmisen piti pitää näyttelyitä!

Fernando käpertyi pöntölle peukatot korvissaan ja muut sormet silmien päällä odottamaan suurta rymähdystä. Silmät hikosivat ja korvissa humisi ja hölskyi kuin olisi hengittänyt liikaa tärpättiä. Fernandon kädet hamuilivat lavuaarin reunalta jotain kiinteää rauhoittuakseen, ja ajatuksissaan hän oli miltei haukkaamaisillaan, kunnes tajusi pitelevänsä saippuapalaa. Hän painoi sen rintaan sa vasten kuin rakastetun, vaikka olisi itse halunnut olla se jolle annetaan turvaa.

Fernando oli syöksynyt suoraan ulko-ovelta WC:hen vilkaisemattakaan tauluja seinillä. Hän oli ehtinyt kuulla vain katkelman erään huuliaan myöten kulttuuriharrastukseensa kuivuneen lepokotirouvan lausahduksesta “— ihailtavaa, että nuoriin lahjakkuuksiin kohdistetut odotukset—” Fernando pystyi kuvittelemaan rouvan seinälle korkeintaan hailakoita vesivärimaalauksia ja sipuliasetelmia, mutta silti tämän sanat olivat saaneet hänet entistäkin tuskastuneemmaksi ja epävarmemmaksi. Rouvan päässä ollut räikeä kukkahattu keikkui Fernandon mielessä ja kasvoi ainakin WC:n kokoiseksi. Äkkiä hän muisti, että siitä oli roikkunut hintalappu.

Nyt hän alkoi järjettömästi pelätä hikkaa. Että se tulisi kun hänen pitäisi hymyilevänä kävellä toivottamaan utelias kalaparviyleisö tervetulleeksi, löisi häntä täysin voimin pallean ja taittaisi kokoon kuin linkkuveitsen. Fernandon hikat olivat hirveitä, ne hyökkäsivät aina kun hänen olisi pitänyt olla taiteilija. Mutta hänhän vain maalasi. Mitä asiaankuuluvista, rohkaisuksi tarkoitettuisista selkääntaputuksista tulisi, jos hän löisi lattialla loukkua kaksinkerroin taittuneena kiinni- auki-kiinni-auki? No, se antaisi ainakin tekosyylynkata hänet, kantaa muka järjestyshäiriötä aiheuttavana tai sairauskohtauksen saaneena ulos, vaikka oikeasti kaikki inhoaisivat hänen töitään.

Fernandon odottamaa suurta romahdusta ei kuulunut, mutta sitäkin äänekkäämpänä näyttelytilasta kantautui perin porvarillinen sorina. Fernando ujutti itsensä ulos kopperosta (avaimenrei’ästä kaiketi, siltä hänestä tuntui) ja yritti puikkelehtia kiihkossaan poskensa ylipunanneiden mummojen ja höröhampaisten himmeälinsisten suorajakaustyttyöjen välistä kohti seiniltään sillipurkin tomaattiliemen väristä näyttelyhuonetta. Huomaamattaan hän raahasi vasemman kengän kannassaan vihertävää saippuapalaa. Ihmisten suut näyttivät suurilta kiduksilta, mutta omien hengityselintensä Fernando tunsu olevan kuin kiinni neulotut. Sillä hetkellä hän toivoi ettei olisi koskaan saanut pienenä äidiltään syntymäpäivälahjaksi kultakalaa.

Hämärän happikatonsa partaalla Fernando havaitsi, että hänen suuri suojelijansa, frakkipukuinen galleristi Maximilian, valashaiden aatelia, levitti hetulansa maireaan tervetuliaisfanfaariin. Tuskin kukaan näistä gallerian väri-ilmaa siivilöivistä ihailijoista aavisti, että juuri Maximilian oli heistä se, jonka ansiosta Fernandon työt nyt seinillä vinkuivat ja vikisivät. Hän se loihti Fernan-

don vahingossa kankaalle kaataneesta harmaaväripurkista *Kiehnävän aurinkokissan*. Silloin kun Fernando sai kankaalle vain kaksi ahdistunutta, värjöttelevää raitaa, Maximilianille se oli *La Verita Effettuale Della Cosa*. Kun Fernando lopulta kyllästytneenä maalasi vain ehjän, sinisen pinnan kuin rullaverhon päästäkseen sen taaksen piiloon Maximilianin maanista piiritystä, tämä innostui kahta kauheammin ja nimesi sen *Kategorisen avaruuden infernoksi*. Maximilian oli heistää todellinen Suti, Värkki ja Pensseli, eikä vaivaisinkaan Fernandon alushousujen saumaan tungettu maalirätti jäänyt häneltä huomaamatta.

“Kuten näemme, taiteilija on erityisesti viime aikoina tavoittanut olevaisen sähköisen värinän”, Maximilian saarnasi samalla kun osoitti erään pienehkön taulun vihertävää siksakkia. “Tuon minä hutaisin tuskallisella kiireellä vain siksi, että olin räjähtämäisilläni virtsarakon pidättämisestä.” “Taiteilija myös ottaa töissään kantaa ihmisen vääristyneeseen luontosuhteeseen ja sitä kautta seuraaviin välttämättömiin ekologis-eettisiin kysymyksiin.” Fernando sulki silmänsä (se oli todiste siitä ettei hän ainakaan vielä ollut muuttunut särjeksi). Hän oli vain halunnut maalata vihreän täplän. Tuntea vihreän täplän. Olla pieni vihreä täplä. “Hänen primitiivis-kehollinen mullistava tekniikkansa saa meidät suorastaan läähättämään”. Fernando nykyään luisteli koko kädellään pitkin taulun pintaa, koska pelkäsi sormien putoavan, jos hän irrottaisi otteensa. Hän halusi vain tuntea maalin paksun viilentävän balsamin käsiä raastavaa kangasta vasten, sillä hänen ihottuneet sormenpänsä kutisivat mielettömästi. (Ja Maximilian, sen sijaan että olisi ostanut Fernandolle kortisonivoidetta, hyvillään takavarikoi Fernandon kaikki siveltimet.)

Yleisö huojui sillipurkkimeressään ja sitä vauhtia kun evät nousivat kaatamaan pyörösuihin kiduksenpunaista viiniä, myös silmät alkoivat vaelttaa eri puolille päätä. Kukkahattunainen nyökytteli hintalappu viuhuen, ja Fernando huomasi, että räikeys sopi erinomaisesti rouvan kirjolohimaiseksi muuttuneeseen olemukseen. “Ja nyt hyvät ystävät” Maximilian hönkäisi hetularöyhysä keskeltä, “itse taiteilija saakoon puheenvuoron”. Fernando muisteli kuumeisesti, minne oli mahtanut tunkea valmiiksi kirjoittamansa muistilapun, kunnes muisti että se oli tyhjä. Pulpahtelevat päät kääntyivät häntä kohti ja pitivät odottavaa, kalamaista ininää. Nurkassa kurlutti muutama antennipäinen taskurapu ja tärisevälonkeroinen mustekala valmiina syöksemään lehtiönsä joka ainoan sanan. Fernando tunsu, miten saippuapala litistyi millimetrin hänen kenkensä alla. Yleisön kalamutina kohosi entisestään ja Fernando tunsu lähestyvän hyökyaallon joka muuttaisi gallerian ilman lopullisesti vedeksi. Hädissään hän avasi suunsa viimeiseen ponnistukseen ja -

HIK!!

Ääntä seurasi järkähtämätön hiljaisuus, jolloin Fernando erotti selkensä takaa outoa, kuivaa rapinaa. Hän kääntyi ympäri ja näki suurimman taulun eteen oudon lähelle kumartuneen naisen väri-sevän niskan. Rytmikkäästi kuin hiiri nainen järsi taulun reunaa. Samassa nainen käännähti ja hymyili Fernandolle ilkkurisen pilkallisesti. Hän oli jo nirhannut suuren kaistaleen sinistä raitaa ja rouskutteli sitä parhaillaan hampaissaan. Samassa hänen pieni terävä kielensä välkähti huulien raosta kuin kirsikka, jonka pinnalla siniset värikastepisarat kimmelsivät. Nainen kääntyi sivuttain takaisin taulun puoleen katsoen samalla kiinteästi Fernandoa, ja alkoi hitaasti ja nautiskellen nuolla taulua.”Mmm”, hänen äänihuulensa heläyttivät.

Fernando ei voinut kuin tuijottaa, kuinka naisen kieli uiskenteli taulun marjapuurossa ja hämmensi sitä hitaasti kiusoitellen. Fernando tunsu vastustamatonta halua päästä naisen luo, ja liukastellen, välittämättä jälkeensä jäävistä saippuavanoista hän imeytyi tätä kohti. Kalat ja hyökyaalto olivat jähmettyneet kuin näkymättömän akvaariolasin taakse, jossa ne aukoilivat avuttomina suutaan. Nainen oli iskenyt raajansa taulun pintaan kuin hämähäkki, ja hänen selkensä taipui kun hän nuoli sen kerrostumia yhä uudelleen. Fernando heittäytyi kompastuen naisen raajojen sekaan

ja iski lämpimän kielensä taulun kultaisen leikkauksen syvänpunaiseen pyörteeseen kuin kauan himoitsemaansa kukintoon. Hän huomasi, että naisen uutterasti työskentelevä kieli oli saanut pintoja jo liikahtamaan, ja pian punainen ja oranssi alkoivat lepattaa yhä kiihkeämmin Fernandon ja naisen ympärillä.

He kiertelivät raivokkaasti kielillään toistensa ympärillä monimutkaisia silmukkaratoja saadakseen aikaan tarvittavan kiihtyvyyden maalien värähtelyssä. Kuumentunut väri alkoi jo polttaa kieltä, mutta he jatkoivat silti. Sillä nyt he kumpikin tiesivät ainoan mahdollisen päämääränsä. Taulu heidän ympärillään alkoi kaareutua. Kipinät sinkoilivat sen kankaan kuiduista. He vaihtoivat keskenään liekehtiviä punapaloja. Fernando kuiskasi sähkötelevän, laajenevan myrskyn keskellä naiselle “Punainen. Ainoa Nainen” juuri ennen kuin he menettivät olomuotonsa ja sulivat punaiseksi, sähköyväksi massaksi, joka paloi kirkkaalla liekillä jättäen tauluun vain hiiltyneen, kytevän reiän.

Novelli kaivontekijästä

– Tämä on otollinen maa. Tähän teen kaivon.

Maa alkoi tutista ja pölytä kun kaivontekijä löi lapiolla. Pikkuiset pojat seisoivat vieressä ja katselivat.

Niin hän aloitti syyskesän helteisinä päivinä. Hänen teräksisen lapionsa terä välkehti auringossa, siihen tarttui multaa ja hän kaapaisi sen saappaallaan irti. Täällä ei näe usein kaivoja kaivettavan. Se on mestarin työtä eivätkä sitä osaa kuin harvat. Siinä hän vajosi, nurmikko puhkaistiin, sitten ruokamultaa, savea, hiekkaa, savea...

Mies kävi talossa syömässä. Hän istui ikkunan luona pöydän ääressä ja kertoi Kolkatan Olkasta. Mutta ei hän kauan kertonut, vaan meni taas kuoppaansa ja alkoi heitellä multaa ylös. Sitä lensi ensin vasemmalle puolelle ja sitten oikealle, pinot kasvoivat ja niiden päälle tuli aivan väritöntä ja hedelmätöntä maata.

Niin jatkui päiviä. Mies pääsi yhä syvemmälle ja vesi alkoi tulla kaivoon. Kahdeksassa metrissä, sanoivat toiset ja toiset, että kymmenessä metrissä, mutta kaivontekijä itse arveli, että lienee jo toistakymmentä

metriä siihen missä vesisuoni sijaitsi. Piti tehdä uudet tikkaat, vielä pitemmät kuin entiset.

Mutta vielä ei ollut aika lopettaa. Nyt oli syksy eikä ollut sanottu, että kesällä vesi enää juoksisi yhtä vuolaasti kaikista suonista. Pitikin siis jatkaa syvemmälle. Oli mentävä niin syvälle, ettei kuumimpanakaan kesäpäivänä pohja näkyisi. Kaivontekijä sen tiesi.

Syyskuun ensimmäisellä viikolla tultiin viiteentoista metriin, mutta kaivontekijä ei hellellänyt. Ei tullut pohjakalliokaan vielä. Tikkaita ei enää jatkettu, vaan kaivoon heitettiin iltasella pitkä köysi, jolla mies vedettiin ylös. Samalla tapaa hänet aamulla laskettiin kaivoon. Aamiainen tarjottiin köydestä kello yksitoista.

Kaivontekijä ei ollut vielä vanha mies ja siksi hän makasikin öisin syvän-kaivon-talon tyttären kanssa. Se tiedettiin yleisesti, lapsetkin tiesivät sen, mutta eivät kummas-telleet.

Kaivontekijälle palkattiin apulainen. Hänellä oli hyvin vahvat käsivarret ja pitkä tukka. Hän nosti päivät päästään kaivon pohjasta mutaa, jota kaivontekijä lapioi narun

päähän kiinnitettyyn ämpäriin. Iltaisin hän nosti kaivontekijän kaivosta.

Kaivo se sen kuin syveni.

Se oli jo niin syvä, että kaivontekijä ei iltaisin enää viitsinyt nousta sieltä ylös, vaan pyysi laskemaan kaivoon laudanpätkän ja huovan. Sitten hän kietoi huovan harteilleen ja kapusi seinien väliin asettamalleen laudalle maata.

Sitten tulivatkin syyssateet. Vettä valui kaivoon. Joka päivä aamiaiseen saakka piti kaivoa ammentaa tyhjäksi, sitä varten tarvittiin kaksi ämpäriä, kaksi narua ja kaksi riuskaa miestä, jotka nostelivat täysiä vesisankoja ylös ja kumosivat ne pitkän matkan päähän.

Iltaisin huudettiin kaivoon "joko kallio tulee", johon kaivontekijä vastasi, että "ei tule vielä". Jotkut olivat näkevinään miehen parroittuneet kasvotkin syvyydestä ja väittivät, että mies kaivossa nauroi. Se valoi uutta uskoa kyläläisiin ja ennen kaikkea sen talon asukkaisiin, jolle kaivon piti valmistua.

Mutta eräänä aamuna heitti pitkätukkainen apumies ämpäriin turhaan kaivoon, sillä kukaan ei tuntunut täyttävän sitä vedellä. Joku huusi kaivoon, että "nukutko sinä vielä", mutta ei saanut vastausta. Sitten huudettiin vielä, että "joko kallio tulee", mutta kaivosta ei kuulunut hiiskaustakaan.

Tämä kaikki kauhistutti kyläläisiä. Arvel-

tiin miehen kylmettyneen ja kylmissään lipsahtaneen jääkylmään veteen.

Pantiin mies köydessä katsomaan. Tehtävään valittiin erittäin vahvahermoinen ja keveä mies. Kun köyttä oli laskettu viitisenkymmentä metriä, kuului alhaalta huuto "älkää laskeko enempää".

Mies tutki kaivon seinät veden rajasta tuuma tuumalta, mutta ei löytänyt jälkeäkään kaivonkaivajasta, lapiolla hän koetteli vielä vettäkin, mutta terään tuli vain pieniä kiviä.

Sateet jatkuivat. Kaivon tyhjentämisestä piti luopua, vaikka sitä muutaman päivän ajan oli yritettykin. Veden tulolla ei ollut mitään mittaa. Ikäloput sanoivat, ettei heidän muistamiinsa ollut koskaan satanut niin paljon vettä. Kaivon vedenpinta nousi nopeasti. Se tuli lopulta niin korkealle, että pitkäkätiset tapasivat sinne pelkällä kädellään.

Kaivontekijän kohtaloa vielä pohdittiin. Toiset ajattelivat, että hän oli juuttunut kaivon pohjamutaan ja kuollut sinne. Toiset olivat sitä mieltä, että mies oli yöllä salaa kavunnut kaivosta ja muuttanut toiselle paikkakunnalle. Kaivo-talon tyttäreltäkin asiaa kysyttiin, mutta tämä ei osannut ilmoittaa mitään muuta varmaa kuin että oli raskaina.

Sittemmin kaivo otettiin käyttöön eikä sen vesi ehtynyt kuivinakaan kesinä.

Novelli on ilmestynyt ensimmäisen kerran Jyväskylän Ylioppilaslehdessä 1964. Tampereen Ylioppilasteatterin esittäessä Yrjö Varpion näytelmää "Häät viheriäisellä niityllä" (1990, kantaesitys Jyväskylän Ylioppilasteatterissa 1966) "Novelli kaivontekijästä" oli dramatisoitu osaksi esitystä.

K r i t i i k k i

KUOLEMAN KAUNIS ENKELI

Herrbjörg Wassmo: Dinan kirja, Otava 2002
Dinas bok, Norja 1989
Suomentanut Katriina Savolainen

Dinan kirja on tuhti, yli viiden ja puolen-sadan sivun epos Pohjos-Norjalaisesta elämänmenosta 1800-luvulla. Päähenkilö on Dina, jolle kuolema on pakkomielle ja alituinen seuralainen.

Dina aiheuttaa äitinsä tuskallisen kuoleman ollessaan vasta kuusivuotias. Hjertrud-äidin huuto jää soimaan pienen tytön päähän ja suistaa hänen maailmankuvansa täysin muista poikkeavalle radalle. Äidistä tulee enkeli, joka kerää luokseen taivaaseen kurjasta elämästä päässeet onnelliset. Kuoleman mysteeri jää kiehtomaan tyttöä ja pitää häntä otteessaan koko kirjan läpi. Hän ei kestä hylkäämistä. Kuolleina ihmiset palaavat pysyvästi hänen lähelleen ja Dina ja kuolema ovatkin tiukasti sylityksin. Dina haluaa omistaa itsensä ja myös muut, hän uskoo omaavansa vallan säätää ja sallia.

Joko alkuperäistekstistä, norjan kielestä tai kääntäjistä johtuen kirjan kieli aiheuttaa aluksi päänvaivaa. Se on niukkaa ja lyhytlauseista. Yhden sanan jälkeen tuleva piste töksähtää pahasti ja vaikeuttaa silmän sujuvaa etenemistä. Kirjoitustapaan tottuu kuitenkin melko pian ja tarinan muu rikkaus vie huomion puoleensa. Wassmo on selvästi hyvin perehtynyt kuvaamaansa aikakauteen. Yksityiskohtien runsaus ja kuvailun värikkyys tekevät lukukokemuksesta nautittavan.

Kirjan sivuilta valkokankaalle

Kirjan pohjalta on tehty myös Ole Bornedalin ohjaama elokuva *I am Dina*, joka sai ensi-iltansa kesällä 2002. Elokuvan selvä etu kirjan tekstiin verrattuna on sen kaunis ja värikäs kuvaus. Norjan upeat vuonomaisemat avautuvat huikaisevina valkokankaalle ja rumistakin elementeistä on tehty kauniita. Värimaailma on selvästi silmälle suunnattu. Kirkkaat värit hehkuvat toisinaan vasten eikä tarkoitus ole selvästi edes ollut tavoitella realistista väritystä.

Vaikka maisemat pääsevätkin valkokankaalla oikeuksiinsa ei henkilöhahmoille ole käynyt yhtä hyvin. Elokuvan juoni seuraillee melko uskollisesti kirjan tapahtumia, mutta jossain sivujen ja filmin välillä henkilöiden inhimillisuus tuntuu kadonneen. Valkokankaalle päätyneet hahmot ovat solahtaneet ennalta-arvattaviin rooleihin ja jopa kirjan selkäpiitä värisyttävä loppu on sokeroitu alta ja päältä.

Viihdettä ja vahvoja naisia

Makeutus ei ole vain elokuvan ongelma. Myös *Dinan kirjasta* löytää menneisyyden ihannoitua ja esiteollisen yhteiskunnan ylistystä. Dinan itsenäisyys ja maskuliinisuus noudattelevat hertta-sarjojen suosimaa tapaa siirtää nykyajan naiskuva menneisyyteen, jossa hahmo pystyy vahvuudellaan ja itsetietoisuudellaan saamaan arvostusta ja ihailua. Historiaan sijoitetun naisen ei tarvitse luopua naisellisuudestaan ollakseen aikaan nähden hätkähdyttävä. Housuihin pukeutuminen ja piipun poltto riittävät hyvin sädekehään. Hahmoon samaistumalla voi kokea val-

taa, jota samoilla avuilla ei enää nykypäivänä saavuta.

Wassmo onnistuu kuitenkin välttämään liian siirappisuuden, vaikka välillä kieli liimautuukin kitalakeen. *Dinan* lumoavuus ei ole vain ulkoisissa koristuksissa, vaan nimenomaan päähenkilön vahvassa uskossa omaan sisäiseen maail-

maansa. Dinaan ehtii ihastua lukemisen aikana ja Pohjois-Norjalaisen elämän kuvaus on jo itsessään kiehtovaa seurattavaa. Romanttisesta sävyistään huolimatta *Dinan kirja* ei sorru kliiseisiin, vaan juoni ja tarina jaksavat yllättää loppuun asti. Tasapainoilu viihteen ja vaikuttavuuden välillä onnistuukin kirjassa hyvin.

KAUHAKAUPALLA LÄHIMMÄISENRAKKAUTTA

Läheisriippuvuudesta À la Salmi

Päivi Alasalmen viides romaani *Ystävä sä naisien* ruotii läheisriippuvuutta ironisin äänenpainoin. Alasalmen tyyllille ominaisesti teoksessa käsitellään naisen ja miehen välistä suhdetta, mutta kääntelyn kohteeksi joutuu myös naisten välinen ystävyys.

Päähenkilö on keittäjänä leipäänsä ansaitseva Armi, joka ei paljon vaadi ollakseen onnellinen. Ruoanlaitto ja rakkaus, siinäpä elämän peruspilarit. Koti on täynnä välittämistä ja pullantuoksua, mutta lämpöisen olohuoneen oven takana vaanii julma maailma. Armi ihastuu ihmisiin ja palvoo heitä naiivin pyyteettömästi, mutta joutuu joka kerta pettymään. Niin poikaystävä kuin ystävättäretkin osoittautuvat petollisiksi ja karvaita kyyneliä nieleskellen Armi hakeutuu töihin Kosmisen Rakkauden kurssikeskukseen, kauas kavalasta maailmasta.

KR-kurssikeskuksessa majajale uskonnollinen yhteisö, jonka keskuudessa roihuaa rakkaus Jumalaan, Jeesukseen – ja lahkon johtajaan. Karismaattinen Auvo Seitala kääriäisee Arminkin samettisine äänineen pikkusormensa ympärille. Millenniumin lähestyessä Armin rakkaus saa yhä synkempiä sävyjä, vuosituhannen vaihduttua seuraan taas muutos.

Alasalmen teksti nielaisee lukijan mukaansa

ensi sivuilta lähtien. Kuvauksissa vaihtelevat ja sekoittuvat sokerisen makeat ja katkerankitkerät hetket. Ihana idylli rapisee kerta toisensa jälkeen rakentuakseen taas uudelleen, hieman hauraampana ja haavoittuvampana todellisuuden uutta iskuja vastaan. Teoksen kieli on vivahteikasta; arkiset kuvaukset saavat paikoin tuekseen arkaistisia sanakäänteitä ja lauserakenteita. Ironia kurkistaa liioittelevan haltioituneiden kuvausten lomasta: “Huone oli tulvillaan ihmeellistä, suorastaan inspiroivaa hajuvedentuoksua, jossa oli sekaisin vaniljaa, malvaa, ruusua ja jotain tunnistamatonta...Meijaa.”(s.41)

Alasalmen runsas kirjoitustyylillä lumoo lukijan, mutta myös ärsyttää osoittelevaisuudessaan. Paikoin kerronta tukahduttaa täyteläisyydellään kuin ylitsevuotavaisen pyyteetön rakkaus konsanaan - lukijan pohdinnalle jää kovin vähän tilaa. Vasta loppuratkaisu antaa ripauksen ajattelemisen aihetta, vaihtoehdon miedon maun. *Ystävä sä naisien* on tuhti ja monipuolinen annos, jota kannattaa kokeilla, vaikka kaikki ainesosat eivät miellyttäisikään. Ahmi tai nautiskele.

Päivi Alasalmi 2002, *Ystävä sä naisien*. Jyväskylä: Gummerus

VIATTOMUUDEN AIKA

Albert Edelfelt on yksi Suomen rakastetuimmista ja arvostetuimmista taiteilijoista. Mielikuvat Edelfeltistä ovat kuitenkin olleet pitkään hyvin kansallisromanttisia ja perustuneet lähinnä hänen taiteellisiin saavutuksiinsa, ei henkilöön itseensä. Anna Kortelaisen kirja Virginie tuo päivänvaloon tyystin erilaisen Edelfeltin kasvot; kasvot, jotka yritettiin kovasti kätkeä historian hämärään. Kasvot, joiden intohimon leiskun ja tylyn kylmyyden saivat kokea vain hänen rakastajattarensa. Kortelainen punookin esiin miehen myytin alta jäljittämällä Edelfeltin suurta rakkautta, Virginiaeta. Kirjan lehdet vievät mukanaan Virginien, Kortelaisen ja minunkin viattomuuteni; kaikkien meidän naiivitkin uskomukset Edelfeltistä ja ajan tapakulttuurista murtuvat.

Pariisi – iloinen kaupunki

1880-luvun Pariisi tunnettiin ilottelun ja taiteen keskuksena ja siellä, muiden joukossa, juhli myös Albert Edelfelt. 1880 Edelfeltin elämään ja töihin astui satumaisen kaunis mallineitokainen, Virginie. Kaunis pariisitar oli suosittu maalaustyyppejä, mutta Kortelainen nostaakin esiin naisen kauniiden kasvojen takaa. Naisen, jota Edelfelt intohimoisesti rakasti, jonka kanssa vietti uuvuttavia lemmenhetkiä. Naisen, jonka synnytti kaksi lasta Edelfeltille. Naisen, jonka epäsovivan rakkauden Edelfelt hylkäsi.

Lukiessani kirjan takakannta halusin uskoa, että riipaisevan tarinan takana olisi romanttinen tragedia, jossa rikkaan pojan ja köyhän tytön rakkaus on tuhoon tuomittua. Sivujen edessä, silmiäni eteen leviää kuitenkin maailma, jossa vallitsivat räikeä kaksinaismoralismi ja epätasa-arvo. Maailma, jossa Edelfeltin teot eivät olleet tavattomia. Taiteilijat ja tieteilijät pitivät *grisetteä*, joka huolehti heidän kaikista tarpeistaan vaimon lailla ilman avioliiton suomaa turvaa. Grisette hylättiin yleensä, kun opinnot saatiin päätökseen eli oli aika palata pois epä-

todellisesta Pariisin ajasta takaisin arkitodellisuuteen ja kunniallisten naisten pariin.

1880-luku oli kiivaan avioliitto- ja sukupuolimoraalidebatin aikaa. Aiheesta kirjoitettiin runsaasti näytelmiä ja romaaneja, joita Kortelainenkin käyttää ajan tunnelman rekonstruktiossa. Edelfelt arvosteli avioliittoinstituutiota, mutta söi silti ihanteensa omassa elämässään naiden sopivan nuoren naisen. 1883 Edelfelt kirjoittaa: *”Uskollinen rakkaus ei ole ihmislunnon mukaista muutoin kuin verisiteiden kautta, kuten äidin ja hänen lastensa välillä. - - avioliitto on välttämättömyys, ei luonnollinen asia.”* Edelfelt asettikin äitinsä rakastamansa naisen edelle, hylkäsi Virginien ja heidän lapsensa ja teki niin kuin piti. Edelfeltin kohtalo ei kuitenkaan ollut onnellinen; avioliitto oli etäinen ja ainoan pojan kuolema sammutti Edelfeltien sukuhaaran.

Kortelainen luokki Virginieä jäljittäessään hyvää kuvaa ajan sukupuolirooleista ja kulttuurielämästä lankeamatta kuitenkaan anakronismiin. Arvottaminen on pääosassa jätetty lukijan harteille, ja humpsahdan ainakin itse välillä anakronismin ansakuoppaan. Edelfeltin ratkaisu alkaa kuitenkin saada perspektiiviä, kun paljastuu vaihtoehto, että Virginie on saattanut olla kurtisaani jo heidän kohdatessaan. Sosiaalisen kuilun ylittäminen olisi vaatinut miltei mahdotomia varakkaasta ja arvokkaasta perheestä olevalta Edelfeltiltä. Vaikka ratkaisu tuntuukin pahalta, ei Edelfelt kirjeiden perusteella tehnyt sitä tuntematta pistosta sisimmässään tai lapsensa täysin unohtaen; hän kuitenkin lähetti rahaa Virginiele.

Kortelainen – taidemaailman Agatha Christie

Ponnistuksissaan paljastaa Virginien henkilöllisyys, Kortelainen seuraa jokaista johtolankaa vihikoiran lailla pitkin poikin Eurooppaa. Kirjasta sukeutuukin oikeastaan dekkari. Neiti Marplen tavoin Kortelainen selvittelee tiedon ja tuu-

rinkin kannattelemana Virginien persoonan murhaa. Tuhotessaan Edelfeltin kirjeitä Berta Edelfelt osallistui yhtenä monista Virginien persoonan, nimen, hukuttamiseen historian hämärään. Taide jäi kuitenkin eloon.

Mikrohistoriallisesta tutkimusotteestaan huolimatta Kortelaisen kieli on kaunokirjallista ja menevääkin. Kortelainen on lisäksi lyhentänyt analyttisen ja etäisen välimatkan minimiin; lukija seuraakin läheltä arkistojen kätköissä, kaupunginkaduilla etsivän ajatuksenjuoksua. *“Virginie näyttää taluttavan minua aivan mielensä mukaan. Hän juoksuuttaa minua kuin liehittelevää, suojelijaksi pyrkivää ihailijaa. Alistun mielelläni hänen tahtoonsa, josta muodostamani käsitys perustuu täysin toiveikkaisiin tulkintoihini yhdestä ainoasta katseesta, yhdestä ainoasta sanasta.”*

Ansiokasta kirjassa on myöskin Kortelaisen kyky vetää analogioita nykypäivään sortumatta silti anakronismiin; mallimaailma ja prostituu-

tio näyttävät säilyttäneet samoja hyväksikäyttämisen piirteitä jo vähintään parinsadan vuoden ajan.

Matkakirja, tutkimuksenteon kirja, dekkari, kulttuurihistoriallinen kuvaus, naisenkirja, taidokirja. Kaikkea tätä ja ripaus muutakin on Kortelaisen *Virginie*. Vaikka pitkät mikrohistoriaan elimellisesti kuuluvat nimelistat ovat joskus puuduttavaa luettavaa, palaa lukija kuitenkin aika ajoin katsomaan kannessa olevaa Virginien kuvaa kysyäkseen kärsimättömänä tai haikeana: Kuka sinä olet?

Kortelaisen laajaan tietoon, samaistumiseen ja onnettaren suosioon pohjautuva etsintä tuntuu olevan aina henkäyksen päässä totuudesta. Saako Kortelainen Virginien kaukana hulmuvasta helmasta kiinni – se täytyy jokaisen ottaa itse selville.

Anna Kortelainen: *Virginie!*
Tammi 2002

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on perustettu 1831 - sanan kirjallisuus keksi Elias Lönnrot seuran nimeä varten. SKS on tieteellinen seura ja kulttuurijärjestö.

SKS:n keskeistoiminnot liittyvät kansanperinteen, kielen ja kirjallisuuden tutkimukseen ja tunnetuksi tekemiseen.

SKS on Suomen perinteikkäin kustannustalo.

SKS on tutkimus- ja tietokeskus, joka ylläpitää

- Kansanrunousarkistoa ja
- Kirjallisuusarkistoa sekä
- kirjastoa, joka on erikoistunut kirjallisuuden- ja kulttuurien tutkimukseen.

SKS:ssa toimii myös FILI - Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA

Hallituskatu 1, 00171 Helsinki

www.finlit.fi

Opiskelijoille 10 %:n alennus kaikista normaalihintaisista kirjoista!

DANIEL O'CONNELL'S IRISH BAP

